

ಸಂಧಿ ೧೮ - ಕ್ರೀಡಾವಿಲಾಸ ಸಂಧಿ (ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿ)

ಹಿಂದಿನ ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬ ಎರಡು ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಭಾಗಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಒಳಗಿದ್ದು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಫಲಕೊಡುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಸ್ವತಂತ್ರನು ಪರಮಾತ್ಮನು; ಪರತಂತ್ರನು ಜೀವನೆಂಬುವ ಜ್ಞಾನವು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ೨೧ ಮತ್ತು ೩೦ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿರುವರು. “ಪುನಃ ಪುನಃ ಕಥಾಂ ಬ್ರೂಯುಃ ಅಭ್ಯಾಸಾದುತ್ತಮಂ ಫಲಂ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಮನನವಾಗಿ ಫಲಾಧಿಕೃತವಾಗುವುದೆಂಬುದೇ ಅದರ ಉದ್ದೇಶ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದಾಸಾರ್ಯರು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯಾದಿಗಳ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಹಿಂದೆ ಎರಡು ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಭಾಗವನ್ನೇ ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ, “ಆವೃತ್ತಿರಸಕೃದುಪದೇಶಾತ್” ಎಂಬ ಸೂತ್ರವಾಕ್ಯದಂತೆ ೨, ೩ ಆವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶವಾಡುವ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವು ಇರುವುದರಿಂದಲೂ, ಇದು ಉಪದೇಶಯೋಗ್ಯವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೂರು ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿಶೇಷಸೂಚನೆ:- ಸಂಧಿಗಳ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ, ಕಮಲಾಪತಿದಾಸರವರು ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಬಾಲಬೋಧಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಛಾಪಿಸಿರುವ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ೧೭ನೆಯದು ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯನ್ನಾಗಿಯು; ೨೯ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿ; ೨೬ ಕ್ರೀಡಾವಿಲಾಸ (ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿ) ಸಂಧಿಯನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣವೇನೆಂದರೆ, ಒಂದು ಸಲ ಹೇಳಿದ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದುಸಲ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ೧೦ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದುಸಲ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ೧೦ ಸಂಧಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಓದಿದ ಭಾಗವು ನೆನಪಿಗೆ ಬಾರದೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಮನನಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದುಸಲ ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಧಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದುಸಲ ಹೇಳುವ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವಿರುವುದು. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಆದರೆ ಶೇರಿದ ಹಾಗೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ೧೨ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ, ೨೧ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೩೦ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಭಾಗವತಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಒಂದೇ ಕಥೆಯನ್ನು ೩-೪ ಸಲ ಹೇಳಿರುವರು. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ ತೃತೀಯಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ ಹೇಳಿರುವರು. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮವನ್ನು ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ, ಏಕಾದಶಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ ಹೇಳಿರುವರು. ಇದರಂತೆ ಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇರುವುದು. ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದಾಸಾರ್ಯರೂ ಸಹ ೧೭-೨೬-೨೯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆಂದರೆ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮತ್ಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಛಾಪಾ ಪುಸ್ತಕದ ರೀತ್ಯಾ ೧೬-೧೭-೧೮ ಈ ಮೂರು ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಮತ್ತೂ ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಪುನರುಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದು.

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರುಗಳ || ಪಲ್ಲವಿ ||

ಶ್ರೀನಿವಾಸನ ಚರಿತೆಗಳ ಪರ

ಮಾನುರಾಗದಿ ಬೆಸಗೊಳಲುಮುನಿ

ಶೌನಕಾದ್ಯರಿಗರುಪಿದನು ಸೂತಾರ್ಯದಯದಿಂದ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀನಿವಾಸನ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರನ್ನು ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ, ಚರಿತೆಗಳ, ಪರಮಾನುರಾಗದಿ=ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಬೆಸಗೊಳಲು= ಪೇಳಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು, ಸೂತಾರ್ಯ= ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು, ದಯದಿಂದ, ಶೌನಕಾದ್ಯರಿಗೆ =ಶೌನಕಾದಿ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅರುಪಿದನು=ಹೇಳಿರುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶೌನಕಾದಿ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳಿರುವ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತೇವೆಂದು ಈ ಅರ್ಧಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಧಿ ಸೂಚನೆಯೆಂದು ಹೆಸರು.

“ಯೇನ ವಿನಾತ್ಯಣಮಪಿನಚಲತಿ” ಎಂಬಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊರತು ಒಂದು ತ್ಯಣವು ಅಳಗಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪಚನ ಭಕ್ಷಣ ಗಮನ ಭೋಜನ
ವಚನ ಮೈಥುನ ಶಯನ ವೀಕ್ಷಣ
ಅಚಲನಾಚಲನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸಾಧ್ಯವೆ ಜನಕೆ ||
ಶುಚಿಸದನ ದಯದಿಂದ ಜೀವರ
ನಿಚಯದೊಳು ತಾನಿಂತು ಮಾಡುವ
ಉಚಿತನೋಚಿತ ಕರ್ಮಗಳನೆಂದರಿದು ಕೊಂಡಾಡು || ೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಪಚನ=ಪಕ್ವಮಾಡುವುದು, ಭಕ್ಷಣ=ತಿನ್ನುವುದು, ಗಮನ= ಓಡಾಡುವುದು, ಭೋಜನ= ಉಣ್ಣುವುದು, ವಚನ=ಮಾತಾಡುವುದು, ಮೈಥುನ, ಶಯನ= ಮಲಗುವುದು, ವೀಕ್ಷಣ=ನೋಡುವುದು, ಅಚಲನ= ಚಲಿಸದೆ ಇರುವುದು, ಚಲನ=ಚಲಿಸುವುದು, ಇವುಗಳನ್ನು ನಡಿಸುವುದು, ಜನಕೆ=ಜನಗಳಿಗೆ, ಸಾಧ್ಯವೆ! ಇಲ್ಲ. ಶುಚಿಸದನ= ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ದಯದಿಂದ, ಜೀವರನಿಚಯದೊಳು= ಜೀವಸಂಘದೊಳು, ತಾನಿಂತು, ಉಚಿತ=ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳು, ಅನುಚಿತ= ಮಾಡಬಾರದ ಕರ್ಮಗಳು, ಮಾಡುವ=ಮಾಡುವನು, ಎಂದರಿದು=ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಾಡು=ಸ್ತುತಿಸು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹ ಹೊರತು ಜೀವನಿಗೆ ಒಂದು ತೃಣವನ್ನಾದರೂ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೨೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪಚನಂಗಮನಂ ಭಕ್ಷ್ಯಂ ಭುಕ್ತಿರೀತ್ಯಾದಿ ಕರ್ಮಸು ||೧೭|| ದೃಶ್ಯತೇಯತ್ಸಾಧ್ಯತ್ವಂ ದೈವಂ ತತ್ರಾಪಿ ಚಿಂತಯೇತ್|| ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಕ್ವ ಮಾಡುವುದು, ಓಡಾಡುವುದು; ತಿನ್ನುವುದು; ಭೋಗಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕಾಣುವುದು. ಆದರೆ ಅದು ನಿಜವಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ದೈವ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಆಗುವವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಮತ್ತು ೧೨ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಸರ್ವವಸ್ತುಷು ಯಾಶಕ್ತಿಃ ಸಾಮದೀಯೈನಾನೃಥಾ|| ಮಯೈವದತ್ತಂ ಸ್ವಾತಂತ್ರಂ ಕೇವಲೇಷ್ಟಪಿಸರ್ವಸು|| ತಾವನಾಶ್ರೇಣ ಸಂಮುಗ್ಧಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರಂ ಮನ್ಯತೇನಿಜಂ||೨೨|| ಸ್ವಾತಂತ್ರೇಪಹೃತೇಪಶ್ಚಾ ಜ್ಞಾನಂತಿಪರತಂತ್ರತಾಂ|| ಜ್ಞಾನಿನೋಪಿಹಿಮನ್ಯಂತೆ ಮನ್ಮಾಯಾ ಮುಷ್ಟಜೀತನಾಃ||೨೩|| ಸ್ವಾತಂತ್ರಂಸ್ವಶರೀರಾದೌಕಿ ಮುಜ್ಞಾನವಿವರ್ಜಿತಾಃ|| ತ್ವಾಮಾರಭ್ಯ ತೃಣಂ ಯಾವಜ್ಜಗತ್ಪ್ಲಾವರ ಜಂಗಮಂ||೨೪|| ಮಮಶಕ್ತಿಂವಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವಂದಿತುಂ ನೈವಶಕ್ಯತೆ” (ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಹಯಗ್ರೀವ ದೇವರ ಉಪದೇಶ) ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮ! ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಕ್ತಿಗಳು ಇರುವವೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ತಿಳಿ! ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಕೈಲಾಗದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ನಾನು ಸ್ವಾತಂತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವೆನು. ಜನರು ಅದನ್ನರಿಯದೆ ಮೋಹದಿಂದ ತಾವೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರು. ತಾವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಗದಿದ್ದರೆ ಆಗ ತಾವು ಪರತಂತ್ರರೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಎಂತಹಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ, ತಾವು ಸ್ವತಂತ್ರರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರಲು ಇನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಪಾಡೇನು! ಬ್ರಹ್ಮ! ನೀನು ಮೊದಲು ತೃಣಜೀವರ ಪರತಂತ್ರ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಹೊರತು ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ! ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಕ್ವಮಾಡುವಾಗ, ಅಗಿದು ತಿನ್ನುವಾಗ, ಓಡಾಡುವಾಗ, ಭೋಜನಮಾಡುವಾಗ, ಮಾತಾಡುವಾಗ, ಸ್ತ್ರೀಯಾದಿ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ, ನೋಡುವಾಗ ಚಲನಾದಿ ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ನಾನು ತಿಂದೆನು! ನಾನು ನಡೆದೆನು; ನಾನು ಮಲಗಿದೆನು ಎಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಜನರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸಾಧ್ಯವೆ! ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನಾನು ತಮ್ಮೊಳಗಿದ್ದು ಮಾಡುವುದನ್ನರಿಯದೆ ತಾವೇ ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಶುಚಿಸದನನೆಂದರೆ ಶುಚಿಯೆಂದು ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಹೆಸರು ಅವರೇ ಮನೆಯೆಂದರೆ, ವಾಯುದೇವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕರುಣದಿಂದ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಸಕಲ ಪುಣ್ಯಪಾಪಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ವಿಷ್ಣುಶ್ರವ ದೇಹದೊಳಗಪ್ಪ
ವಿಷ್ಣುನಾಗಿ ನಿರಂತರದಿ ಬಹು
ಚೇಷ್ಟೆಗಳಮಾಡುತಿರೆ ಕಂಡುಸುಜೀವಿನುತಿಹರು ||
ಹೃಷ್ಯರಾಗುವರವರ ನೋಡಿ ಕ
ನಿಷ್ಕರೈಲ್ಲರು ಸೇವೆಮಾಳ್ಳರು
ಬಿಟ್ಟಕ್ಷಣದಲಿ ಕುಣಪನೆಂದರಿದುಪೇಕ್ಷಿಪರು || ೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಿಶ್ವಶ್ರವ=ವಿಷ್ವರ=ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ, ಶ್ರವ=ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಹರಿಯು, ದೇಹದೊಳಗೆ, ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಿ ನಿರಂತರದಿ, ಬಹುಜೀವಿಗಳ=ನಾನಾ ಬಗೆಯಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರೆ, ಕಂಡು=ಜನರು ನೋಡಿ ಸುಜೀವಿ=ಪ್ರಾಣವುಳ್ಳವನು, ಎನುತಿಹರು, ಅವರ ನೋಡಿ=ಬದುಕಿರುವ ಜನರನ್ನು ನೋಡಿ, ಕನಿಷ್ಟರೆಲ್ಲರು=ಅವರ ಕೈ ಕೆಳಗಿರುವ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ದಾಸಜನ ಮೊದಲಾದವರು, ಹೃಷ್ಟರಾಗುವರು= ಸಂತೋಷಪಡುವರು. ಸೇವೆಮಾಳ್ತರು, ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿ=ಪರಮಾತ್ಮನು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿ, ಕುಣಪನೆಂದರಿದು= ಶವವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಉಪೇಕ್ಷಿಪರು=ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದು ನಾನಾವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇವನು ಭಾಗ್ಯವಂತನು ವಿದ್ಯಾವಂತನೆಂದು ಆದರದಿಂದ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಸೇವಕ ಜನರು ಮೊದಲಾದವರು ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಯಾವಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವನೋ ಆಗಲೆ ಇವನು ಮೃತನಾದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಸಹ ಇವನನ್ನು ನೋಡಲು ಹೆದರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನು ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಹೊರತು ಜೀವನಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಜೀವನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಹೊರತು ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರೀಡೆಗೋಸುಗ ಅವರವರಗತಿ
ನೀಡಲೋಸುಗ ದೇಹಗಳ
ಕೊಟ್ಟಾಡುವನುಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಲಿ ಬ್ರಹ್ಮೇಶಾದ್ಯರೊಳುಪೊಕ್ಕು ||
ಮಾಡುವನು ವ್ಯಾಪಾರ ಬಹುವಿಧ
ಮೂಢದೈತ್ಯರೊಳಿದ್ದು ಪ್ರತಿದಿನ
ಕೇಡುಲಾಭಗಳಿಲ್ಲನಿದನರಿ ಯಾವಕಾಲದಲಿ || ೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕ್ರೀಡೆಗೋಸುಗ=ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಲೀಲೆಗೋಸ್ಕರವೂ, ಅವರವರ ಗತಿನೀಡಲೋಸುಗ= ಜೀವರಿಗೆ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅವರವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೂ, ದೇಹಗಳ ಕೊಟ್ಟು, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿ=ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೆ, ಬ್ರಹ್ಮೇಶಾದ್ಯರೊಳು=ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೊಕ್ಕು= ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಮೂಢದೈತ್ಯರೊಳಿದ್ದು=ಪಾಪಿಗಳಾದ ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರೊಳಗಿದ್ದು, ಬಹುವಿಧ, ವ್ಯಾಪಾರ=ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಮಾಡುವನು. ಕೇಡು ಲಾಭಗಳು=ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖಗಳು, ಯಾವಕಾಲದಲಿ=ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಇಲ್ಲ. ಇದನು, ಅರಿ=ತಿಳಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಜೀವರಿಗೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಪೂರ್ಣಕಾಮನಾದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದೇನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಲೀಲೆಯು. ಕರುಣಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತತ್ವೇಶರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರು ಇವರುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಜೀವರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ಮಾಡಿಸಿ ಅವರವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಇದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲ. ನಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ.

ಅಕ್ಷರೇಡ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮವಾಯು
ತ್ಯಕ್ತಸುರಪ ಸುರಾದಿಗಳಾ
ಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದೆಲ್ಲರೊಳು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತಿಹ ||
ಅಕ್ಷಯನು ಸತ್ಯಾತ್ಮಕನು ಪರಾ
ಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವರೊಳಗೆ ವಿ
ಲಕ್ಷಣನುತಾನಾಗಿ ಲೋಕವರಕ್ಷಿಸುತಲಿಪ್ಪ || ೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅಕ್ಷರೇಡ್ಯನು=ಅಕ್ಷರನಾಮಕರಾದ ರಮಾದೇವಿಯರಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಬ್ರಹ್ಮ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ವಾಯು=ವಾಯುದೇವರು, ತ್ಯಕ್ತ=ಮುಕ್ತಗೊಂಡ ರುದ್ರದೇವರು, ಸುರಪ=ದೇವೇಂದ್ರನು, ಸುರಾದಿಗಳ= ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ,

ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಎಲ್ಲರೊಳು ಇದ್ದು, ಪರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡತೀಹ, ಅಕ್ಷಯನು=ನಾಶರಹಿತನು, ಸತ್ಯಾತ್ಮಕ=ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನು ಸರ್ವರೊಳಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣನು ತಾನಾಗಿ, ಲೋಕವ ರಕ್ಷಿಸುತಲಿಪ್ಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಅಕ್ಷರನಾಮಕರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ನಾಶರಹಿತನಾದ ಉತ್ತಮಾನಂದ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಪರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾದಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೊಳಗಿದ್ದು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವನು. ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿದ್ದು ಸಂಹಾರಮಾಡುವನು. ಇಂದ್ರನೊಳಗಿದ್ದು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವನು. ಹೀಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿ ಸರ್ವ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀರೂಪನಾಗಿದ್ದು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿ ಭಾರತೀಗಿರಿ
ಜಾ ಶಚೀ ರತಿ ರೋಹಿಣೀ ಸಂ
ಜ್ಞಾ ಶತರೂಪಾದ್ಯಖಿಳ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಳು ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ||
ವಾಸವಾಗಿದ್ದಲ್ಲರಿಗೆ ವಿ
ಶ್ವಾಸ ತನ್ನವರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿಬಿ
ಲಾಷೆಗಳಪೂರೈಸುತಿಪ್ಪನು ಯೋಗ್ಯತೆಯನರಿತು || ೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, ಸರಸ್ವತಿ, ಭಾರತೀ, ಗಿರಿಜಾ= ಪಾರ್ವತೀ, ಶಚೀ, ರತಿ, ರೋಹಿಣೀ= ಚಂದ್ರನ ಹೆಂಡತಿ, ಸಂಜ್ಞಾ=ಸೂರ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ, ಶತರೂಪಾ=ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ಹೆಂಡತಿ. ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ, ಅಖಿಳ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಳು, ಸ್ತ್ರೀರೂಪ=ಸ್ತ್ರೀರೂಪದಿಂದ, ವಾಸವಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲರಿಗೆ, ತನ್ನವರಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವಾಸಕೊಟ್ಟು, ಯೋಗ್ಯತೆಯನರಿತು=ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅಭಿಲಾಷೆಗಳ, ಪೂರೈಸುತಿಪ್ಪನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸರಸ್ವತೀ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲೂ, ಸ್ತ್ರೀರೂಪದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಇದ್ದು ತನ್ನಾಮದಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗಿ, ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಕಾರ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯೂ, ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಅವರವರ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಇಹಪರಂಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸುವನು.

ಕೋಲುಕುದುರೆಯಮಾಡಿ ಆಡುವ
ಬಾಲಕರ ತೆರನಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಲೋಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯರೊಳಗಿಟ್ಟು ||
ಲೀಲೆಗೈವನು ತನ್ನವರಿಗನು
ಕೂಲನಾಗಿದ್ದೆಲ್ಲ ಕಾಲದಿ
ಮಿಂಚರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿಹ ಪ್ರಕಟನಾಗದಲೆ || ೬ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಹುಡುಗರು ಕೋಲುಗಳನ್ನು ಕುದುರೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾ ತಾವೇ ಅದನ್ನು ಶೆಳೆದುಕೊಂಡು ಓಡುತ್ತಿರುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಕೋಲು ಕುದುರೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟೇ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಜೀವರಿಗೆ ಇರುವದು. ಕೋಲನ್ನು ಕುದುರೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರೂ ಇವರೆ, ಕೂತವರೂ ಇವರೆ, ಹೊಡೆಯುವವರೂ ಇವರೆ; ಶೆಳೆದುಕೊಂಡು ಓಡುವವರೂ ಇವರೆ ಆಗಿ ಹುಡುಗರು ಹೇಗೆ ಆಟವಾಡುವರೋ ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ಜೀವರಿಗೂ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪೂಜ್ಯನೂ ತಾನೇ ಆಗಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ತಾನು ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದೆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲನಾಗಿಯೂ, ದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:-ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲನಾಗಿಯೂ, ದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿಯೂ ಇರುವನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ-

ಸೌಪರ್ಣಿವರವಹನ ನಾನಾ
ರೂಪನಾಮದಿ ಕರೆಸುತವರ ಸ
ಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದಖಿಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮಾಡುವನು ||
ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳೆರಡು ಅವರ ಸ್ವ
ರೂಪಗಳನನುಸರಿಸಿ ಉಣಿಪ ಪ
ರೋಪಕಾರಿ ಪರೇಶ ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಜ್ಞಾನಘನ || ೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಸೌಪರ್ಣಿವರವಹನ=ಸೌಪರ್ಣಿದೇವಿಗೆ ಪತಿಯಾದವನು ಗರುಡನು; ಅಂತಹ ಗರುಡನನ್ನು ವಾಹನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವನು, ಪರೋಪಕಾರಿಯಾದ, ಪರೇಶ=ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ, ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಜ್ಞಾನಘನ=ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ನಾನಾರೂಪನಾಮದಿ=ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರ ಸರಸ್ವತೀ ಭಾರತೀ ಕಲಿ ಶಂಬರ ಮೊದಲಾದ ನಾಮಗಳಿಂದ ಕರೆಸುತ, ಅವರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದು= ಅವರೊಳಗಿದ್ದು, ಅಖಿಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮಾಡುವನು. ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳೆರಡು, ಅವರ=ದೇವ ದೈತ್ಯ ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳ, ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಉಣಿಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಗರುಡವಾಹನನೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕನೂ ಆದ ಹರಿಯು ಪುರುಷರಲ್ಲೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲೂ, ದೇವ ದೈತ್ಯ ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ನಾನಾ ವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನು. ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವೇ ಕೊಡುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವೈಷಮ್ಯಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವ. ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರ ಮಾಡಿರುತ್ತೆ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಭಗವನ್ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಬಲ್ಲರೇ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರು ತಿಳಿಯಲಾರರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-

ಅಹರ ನಿದ್ರಾಮೈಥುನಗಳಹ
ರಹಬಯಿಸಿಬಳಲುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಮಹಿತನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಗಳನೆಂತರಿವ ನಿತ್ಯದಲಿ ||
ಅಹಿಕಸೌಖ್ಯವ ಮರೆದು ಮನದಲಿ
ಗ್ರಹಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳ ಪರಮೋ
ತ್ಸಹದಿ ಕೊಂಡಾಡುತಲಿ ಮೈಮರಿದವರಿಗಲ್ಲದಲಿ || ೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ನಿತ್ಯದಲಿ, ಅಹಿಕಸೌಖ್ಯವ=ಭೋಜನ ಪಾನ ಸ್ತ್ರೀ ಭೋಗ ಮೊದಲಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಸುಖಗಳನ್ನು, ಮರೆದು=ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಮನದಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಪರಮೋತ್ಸಾಹದಿ, ಕೊಂಡಾಡುತಲಿ, ಮೈಮರಿದವರಿಗಲ್ಲದಲಿ= ಭಗವನ್ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವವರಿಗಲ್ಲದೆ, ಅಹರ=ಆಹಾರ, ನಿದ್ರಾ ಮೈಥುನಗಳ, ಅಹರಹ=ಪ್ರತಿದಿವಸಗಳಲ್ಲೂ, ಬಯಸಿ=ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ, ಬಳಲುವ=ಲೋಲಾಡುತ್ತಿರುವವನು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಿತನ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು, ಎಂತರಿವ=ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಯಾವ ಪುರುಷನು ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಐಹಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಸುಖವೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದೃಢತರವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣಮಾಡಿ, ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಮೈಮರೆತು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯು ಗೊತ್ತಾಗುವುದೇ ಹೊರತು, ಆಹಾರ, ನಿದ್ರೆ, ಸ್ತ್ರೀಭೋಗ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷಣಿಕ ಸುಖವನ್ನೇ ಸರ್ವದಾ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ, ಸಂಸಾರಲೋಲುಪ ರಾದವರಿಗೆ ಭಗವನ್ಮಹಿಮೆಯು ಗೊತ್ತಾಗುವುದೆಂತು! ಎಂದಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದೆಂಬ ಭಾವ.

ಅವತಾರಿಕೆ:-ಮೋಕ್ಷಪ್ರದನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯದೇವತೆಯನ್ನು ಭಜನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಮುಕ್ತಿಸುಖವು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-

ಬಂಧಮೋಕ್ಷಪ್ರದನಜ್ಞಾನವು
ಮಂದಮತಿಗಳಿಗೆಂತುದೊರೆವುದು
ಬಿಂದುಮಾತ್ರಸುಖಾನುಭವ ಪರ್ದತಕೆಸಮದುಃಖ ||
ಎಂದು ತಿಳಿಯದಲನ್ಯದೈವಗ
ಳಿಂದ ಸುಖವಾಪೇಕ್ಷಿಸುವರು ಮು
ಕುಂದನಾರಾಧನೆಯಬಿಟ್ಟವಗುಂಟೆ ಮುಕ್ತಿಸುಖ || ೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಬಂಧಮೋಕ್ಷಪ್ರದನ=ಜೀವರಿಗೆ ಬಂಧನವನ್ನೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಕೊಡುವ, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಬಂಧವಾದ, ಜ್ಞಾನವು, ಮಂದಮತಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆವುದು, ಎಂತು! (ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ) ಬಿಂದು ಮಾತ್ರ ಸುಖಾನುಭವ, ಪರ್ದತಕೆಸಮದುಃಖ; ಎಂದು ತಿಳಿಯದಲಿ, ಅನ್ಯದೈವಗಳಿಂದ ಸುಖವ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಮುಕುಂದನ, ಆರಾಧನೆಯ ಬಿಟ್ಟವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ ಸುಖವುಂಟೆ! ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತಗಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಮರ್ಥನೇ ಹೊರತು, ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಈ ಅಧಿಕಾರವು ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯಕವಾದ ಜ್ಞಾನವು, ಅಲ್ಪಮತಿಗಳಿಗೆ ದೊರಕುವುದೆಂತು! ಇವರು ಅನ್ಯದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸಿ, ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಬೇಡಿ, ಕೃತಾರ್ಥರು ನಾವೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು. ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಭೋಗವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ಅದು ಬಿಂದುಮಾತ್ರ ಸುಖವು ದುಃಖವು ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಇರುವುದು. 'ಕುರ್ವ ದುಃಖ ಪ್ರತೀಕಾರಂ ಸುಖವನ್ಮನ್ಯತೇಗೃಹೇ' ಎಂಬ ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯದಂತೆ, ದುಃಖ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಾ, ನಾನೇ ಸುಖೀ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವವನು ಇಂತಹಾ ಅತ್ಯಲ್ಪಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸುವನು. ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರದಾನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಜಿಸದೆ ಇರುವವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಸುಖವೆಲ್ಲಿಯದು! ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವ.

ರಾಜತನ್ನಮಾತ್ಮ್ಯ ಕರುಣದಿ
ನೈಜ ಜನರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಾರ್ಯನಿ
ಯೋಜಿಸುತ ಮಾನಾಪಮಾನವ ಮಾಳ್ವತೆರನಂತೆ ||
ಶ್ರೀಜನಾರ್ದನ ಸಕಲರೋಳಗಪ
ರಾಜಿತನು ತಾನಾಗಿ ಸರ್ವಪ್ರ
ಯೋಜನವ ಮಾಡಿಸುತ ಮಾಡುವ ಫಲಕೆಗುರಿಮಾಡಿ || ೧೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ರಾಜ=ಅರಸನು, ತನ್ನ, ಅಮಾತ್ಯ=ಮಂತ್ರಿತ್ವ(ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ) ವನ್ನು, ಕರುಣದಿ, ನೈಜಜನರಿಗೆ=ತನ್ನ ಜನರಿಗೆ, ಕೊಟ್ಟು, ಕಾರ್ಯ=ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ನಿಯೋಜಿಸುತ=ಅಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ, ಮಾನಾಪಮಾನವ= ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನನ್ನಿಸಿ, ಮಾನಾಪಮಾನವ, ಮಾಳ್ವತೆರನಂತೆ, ಶ್ರೀಜನಾರ್ದನ, ಸಕಲರೋಳಗೆ(ಇದ್ದು) ಅಪರಾಜಿತನು=ಎಂದಿಗೂ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲದವನು, ತಾನಾಗಿ, ಫಲಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿ= ಜೀವರನ್ನು ಫಲಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಸರ್ವಪ್ರಯೋಜನವ= ಸಕಲವಾದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ, ಮಾಡುವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ರಾಜನು ಮಂತ್ರಿತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಭೃತ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನಿತ್ತು, ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಬಹುಮಾನವನ್ನೂ, ಕಾರ್ಯವು ಕೆಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಅವಮಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರೊಳಗಿದ್ದ (ಅಮೋಘ ಪರಾಕ್ರಮ ಉಳ್ಳವನಾಗಿ), ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸುಖ ದುಃಖ ಮಾನಾವಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಈ ಪದ್ಯ ಮೊದಲು ೧೪ ನೆಯ ಪದ್ಯದವರೆಗೂ ಇರುವ ವಿಷಯಗಳು ೧೬ನೆಯ ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣಸಹಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ವಾಸುದೇವ ಸ್ವತಂತ್ರವಸರೋ
ಜಾಸನಾದ್ಯಮರಾಸುರರಿಗೀಯ
ಲೋಸುಗರ್ಧವ ತೆಗದದರೊಳಗರ್ಧವ ಚತುರ್ಭಾಗ ||
ಗೈಸಿ ಒಂದನು ಶತವಿಧದ್ವಿಪಂ
ಚಾಶತಾಬ್ಜಗಷ್ಟಚತ್ವಾ
ರಿಂಶದನಿಲನಿಗಿತ್ತು ವಾಣಿಭಾರತೀಗರ್ಧ || ೧೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಾಸುದೇವ=ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ಸ್ವತಂತ್ರವ=ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು, ಸರೋಜಾಸನಾದಿ= ಕಮಲಾಸನರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ, ಅಮರ= ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಅಸುರರಿಗೆ=ಕಲಿಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ಈಯಲೋಸುಗ=ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅದರೊಳಗೆ=ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೊಳಗೆ, ಅರ್ಧವ=ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು, ತೆಗೆದು, ಚತುರ್ಭಾಗ ಗೈಸಿ=೪ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಒಂದನ್ನು, ಶತವಿಧಗೈಸಿ= ನೂರುಭಾಗ ಮಾಡಿ, ದ್ವಿಪಂಚಾಶತ=೫೨ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ಅಬ್ಜಗ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೂ, ಅಷ್ಟಚತ್ವಾರಿಂಶತ=೪೮ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ಅನಿಲಗೆ=ವಾಯುದೇವರಿಗೂ, ಇತ್ತು, ವಾಣೀ=ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯರಿಗೂ, ಭಾರತೀ=ಭಾರತೀದೇವಿಯರಿಗೂ, ಅರ್ಧ=ಅವರವರ ಪತಿಗಳ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರ್ಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಅಪಾರವಾದ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅದನ್ನು ೪ ಭಾಗಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ೧೦೦ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೫೨ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೂ, ೪೮ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವಾಯುದೇವರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ೨೬ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯರಿಗೂ, ವಾಯುದೇವರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ೨೪ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಭಾರತೀದೇವಿಯರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟನು.

ದ್ವಿತಿಯಪಾದವ ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ
ಶತವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ ತಾವಿಂ
ಶತಿ ಉಮೇಶನೊಳಿಟ್ಟು ಇಂದ್ರನೊಳ್ಳಿದಧಿಕ ಹತ್ತು ||
ರತಿಪನೊಳಗಿನಿತಿಟ್ಟಿಖಿಳದೇ
ವತೆಗಳೊಳಗೀರೈದು ಜೀವಪ್ರ
ತತಿಯೊಳು ದಶವೈದಧಿಕನಾಲ್ವತ್ತು ದೈತ್ಯರೊಳು || ೧೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದ್ವಿತಿಯಪಾದವ=ಎರಡನೆಯ ಕಾಲುಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು, ಶತವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ=೧೦೦ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ತಾ=ತಾನು, ವಿಂಶತಿ=೨೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉಮೇಶನೊಳು=ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ, ಇಟ್ಟು, ಇಂದ್ರನೊಳು, ಐದಧಿಕ ಹತ್ತು=೧೫ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ರತಿಪನೊಳಗೆ=ರತಿಪತಿಯಾದ ಮನ್ಮಥನೊಳಗೆ ಇನಿತಿಟ್ಟು=ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಗವನ್ನೇ ಇಂದ್ರನ ಕೂಡವೆ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅಖಿಳ ದೇವತೆಗಳೊಳು, ಈರೈದು=೧೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ಜೀವಪ್ರತಿಯೊಳು=ಜೀವರ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ, ದಶ=೧೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ಐದಧಿಕ ನಾಲ್ವತ್ತು=೧೫ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ದೈತ್ಯರೊಳು=ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮೊದಲನೆಯ ಕಾಲುಭಾಗವನ್ನು ನೂರುಭಾಗಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಎರಡನೆಯ ಪಾದಾಂಶವನ್ನು ೧೦೦ ಭಾಗಮಾಡಿ, ೨೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು ರುದ್ರದೇವರಿಗೂ, ಇಂದ್ರ ಮನ್ಮಥ ಇವರಿಗೆ ೧೫ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಮಿಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ೧೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಸಮುದಾಯಕ್ಕೂ ೧೦ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ೪ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು.

ಕಾರುಣಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯತ್ನವ
ಮೂರು ವಿಧಗೈಸೆರಡು ತನ್ನೊಳು
ನಾರಿಗೊಂದನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯವ ಸರ್ವರಿಗೆ ||
ಧಾರುಣಿಪ ತನ್ನನುಗೆರಿಗೆ ವ್ಯಾ
ಪಾರ ಕೊಟ್ಟು ಗುಣಾಗುಣಗಳ ವಿ
ಚಾರಮಾಡುವತೆರದಿ ತ್ರಿಗುಣವ್ಯಕ್ತಿಯನೆ ಮಾಳ್ || ೧೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕಾರುಣಿಕ=ಕರುಣಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವ =ಉಳಿದ ಅರ್ಧ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು, ಮೂರುವಿಧಗೈಸಿ=ಮೂರು ಭಾಗಮಾಡಿ, ಎರಡು ತನ್ನೊಳು=ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂದನು, ನಾರಿಗೆ=ಪತ್ನಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯರಿಗೆ, ಕೊಟ್ಟನು. ಧಾರುಣಿಪ=ಮಹಾರಾಜನು, ತನ್ನನುಗರಿಗೆ=ತನ್ನ ಭೃತ್ಯ ಜನರಿಗೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ಕೊಟ್ಟು, ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಅಧಿಕಾರದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಗುಣಾಗುಣಗಳ=ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡುವ ತೆರದಿ, ತ್ರಿಗುಣವ=ಜೀವರ ಸ್ವಭಾವ ಭೂತವಾದ ಸತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು, ವ್ಯಕ್ತಿಯನೆ ಮಾಳ್ಳ ಇವರು ಸಾಕ್ಷಿಕರು, ಇವರು ರಾಜಸರು, ಇವರು ತಾಮಸರೆಂದು ಅವರು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಎರಡು ತಾನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯರಿಗೆ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅವರವರಿಗೆ ಹಂಚಿ, ರಾಜನು ಭೃತ್ಯರಿಗೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅವರವರ ಕರ್ಮದಿಂದ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಪಡಿಸುವಂತೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅವರಿಂದ ಮಾಡಿಸುವ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಇವರು ಸಾಕ್ಷಿಕರು, ಇವರು ರಾಜಸರು, ಇವರು ತಾಮಸರು ಎಂದು ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಪಡಿಸುವನು.

ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಕೆಸಹಾಯವಾಗುವ
ಧನ್ಯರಿಗೆ ಕಲ್ಯಾದಿದೈತ್ಯರ
ಪುಣ್ಯಫಲಗಳನೀವ ದಿತಿಜರಪಾಪಕರ್ಮಫಲ ||
ಅನ್ಯಕರ್ಮವಮಾಳ್ಳರಿಗೆ ಅನು
ಗುಣ್ಯಜನರಿಗೆಕೊಡುವ ಬಹುಕಾ
ರುಣ್ಯಸಾಗರ ಈತೆರದಿ ಭಕ್ತರನು ಸಂತೈಪ || ೧೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಕೆಸಹಾಯವಾಗುವ=ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ, ಧನ್ಯರಿಗೆ= ಪುಣ್ಯಪುರುಷರಿಗೆ, ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯರ, ಪುಣ್ಯಫಲಗಳನ್ನು, ಈವ, ಅದಿತಿಜರ=ದೇವತೆಗಳ, ಪಾಪಕರ್ಮಫಲ= ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು, ಅನ್ಯಕರ್ಮವ ಮಾಳ್ಳರಿಗೆ=ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ, ಅನುಗುಣ್ಯಜನರಿಗೆ= ಸಹಾಯ ಮಾಡುವವರಿಗೆ, ಕೊಡುವ, ಕಾರುಣ್ಯಸಾಗರ, ಈ ತೆರದಿ, ಭಕ್ತರನು, ಸಂತೈಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವವರಿಗೆ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದವರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ದೇವತೆಗಳು ಮಾಡುವ ಪಾಪಕರ್ಮ ಫಲವನ್ನು ಪಾಪಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರು ಯಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುವನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನಾದ ಹರಿಯು, ಭಕ್ತರನ್ನು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರ ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಜೀವರು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಇವರು ಸಾಕ್ಷಿಕರು, ಇವರು ರಾಜಸರು, ಇವರು ತಾಮಸರೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ೫ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-

(೧೫ ಮೊದಲು ೧೭ನೆಯ ಪದ್ಯದವರೆಗೂ ೧೭ನೆಯ ಪದ್ಯದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ “ತಮವೆ ವರ್ಧಿಪುದು” ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದದಲ್ಲೆ ಅನ್ವಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.)

ನಿರುಪಮಗೆ ಸರಿಯುಂಟುಎಂದು
ಚ್ಚರಿಸುವವ ತದ್ಭಕ್ತರೊಳು ಮ
ತ್ಸರಿಸುವವ ಗುಣಗಣಗಳಿಗೆ ಭೇದಗಳಪೇಳುವವ ||
ದರಸುದರ್ಶನೂರ್ಧ್ವಪುಂಡ್ರವ
ಧರಿಸಿದವರೊಳು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಹರಿ
ಚರಿತೆಗಳಕೇಳದಲೆ ಲೋಕರವಾರ್ತೆ ಕೇಳುವವ || ೧೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ನಿರುಪಮಗೆ=ಉಪಮಾನ ರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಸರಿಯುಂಟು ಎಂದು, ಉಚ್ಚರಿಸುವವ=ಹೇಳುವವನು, ತದ್ಭಕ್ತರೊಳು=ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ, ಮತ್ತರಿಸುವವ=ಹೊಟ್ಟಿಯಕಿಚ್ಚು ಪಡುವವನು, ಗುಣಗಳಿಗೆ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಆನಂದಾದಿ ಗುಣ ಸಮೂಹಗಳಿಗೆ, ಭೇದಗಳ ಪೇಳುವವ, ದರ=ಶಂಖ, ಸುದರ್ಶನ=ಚಕ್ರ, ಊರ್ಧ್ವಪುಂಡ್ರವ=ದ್ವಾದಶ ನಾಮಗಳನ್ನು, ಧರಿಸಿದವರೊಳು, ದ್ವೇಷಿಸುವವ, ಹರಿಚರಿತೆಗಳ ಕೇಳದಲೆ, ಲೋಕರ ವಾರ್ತೆಗಳ=ಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧವಾದ ಹಾಳು ಹರಟೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವ.

ಏವಮಾದಿ ದ್ವೇಷಲುಳ್ಳ ಕು
ಜೀವರೆಲ್ಲರು ದೈತ್ಯರೆಂಬೊರು
ಕೋವಿದರ ವಿಜ್ಞಾನಕರ್ಮವ ನೋಡಿ ನಿಂದಿಪರು ||
ದೇವದೇವನ ಬಿಟ್ಟು ಯಾವ
ಜ್ಜೀವಪರಿಯಂತರದಿ ತುಚ್ಛರ
ಸೇವೆಯಿಂದುಪಜೀವಿಸುವರಜ್ಞಾನಕೊಳಗಾಗಿ || ೧೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಏವಮಾದಿ=ಇವೆ ಮೊದಲಾದ, ದ್ವೇಷಲುಳ್ಳ=ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಕುಜೀವರೆಲ್ಲರೂ= ಪಾಪಿಜೀವರೆಲ್ಲರೂ, ದೈತ್ಯರೆಂಬೊರು=ದೈತ್ಯರೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವರು, ಕೋವಿದರ ವಿಜ್ಞಾನಕರ್ಮವ=ಜ್ಞಾನಿಗಳ ವಿಶೇಷವಾದ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ನೋಡಿ, ನಿಂದಿಪರು=ನಿಂದಿಸುವರು, ದೇವದೇವನ=ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೇವನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು, ಬಿಟ್ಟು, ಯಾವಜ್ಜೀವ ಪರಿಯಂತರದಿ=ತಾವು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ, ತುಚ್ಛರ ಸೇವೆಯಿಂದ=ನೀಚರಾದ ತಮೋಯೋಗ್ಯರ ಸೇವೆಯಿಂದ, ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ, ಉಪಜೀವಿಸುವವರು ಮತ್ತು

ಕಾಮ ಲೋಭ ಕ್ರೋಧ ಮದ ಹಿಂ
ಸಾಮಯಾನ್ಯತದಂಭಕಪಟ ತ್ರಿ
ಧಾಮನವತಾರಗಳ ಭೇದ ಅಪೂರ್ಣಸುಖಬದ್ಧ ||
ಆಮಿಷನಿವೇದಿತವಭೋಜ್ಯತಿ
ತಾಮಸಾನ್ನವನುಂಬತಾಮಸ
ಶ್ರೀಮದಾಂಧರಸಂಗದಿಂದಲಿ ತಮವೆವರ್ಧಿಪುದು || ೧೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕಾಮ, ಲೋಭ, ಕ್ರೋಧ=ಕೋಪ, ಮದ, ಹಿಂಸಾಮಯ= ಸರ್ವದಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿರುವಿಕೆ, ಅನ್ಯತ=ಸುಳ್ಳು, ದಂಭಾ, ಕಪಟ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳು; ತ್ರಿಧಾಮನ=ಶ್ವೇತದ್ವೀಪ, ಅನಂತಾಸನ, ವೈಕುಂಠವೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರಗಳ ಭೇದ=ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಿಕೆ, ಅಪೂರ್ಣಸುಖ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂರ್ಣಸುಖನಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು. ಬದ್ಧನೆನ್ನುವುದು. ಆಮಿಷ=ಮಾಂಸ ಮತ್ತು ಆಮಿಷವೆಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧಮಾಡಿರುವ “ಪ್ರಾಣ್ಯಂಗಚರ್ವಣಂ ಚರ್ಮಾಂಬು” ಚಿಪ್ಪುಸುಣ್ಣ, ಚರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಆಮಿಷವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂತಹ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು, ತಾಮಸ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಅಂದರೆ ಬಿಳಿಯ ಬದನೆಕಾಯಿ, ಈರುಳ್ಳಿ, ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ, ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು, ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಮದಾಂಧರಾದ, ತಾಮಸಜನರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ತಮವೆ ವರ್ಧಿಪುದು=ತಮೋಗುಣವೇ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ೧೫-೧೬-೧೭, ಈ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತೆ :- ತಾಮಸರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಈ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:- ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರು ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವವರು; ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ತಾನೆಂದು ಹೇಳುವವರು; ಅವನ ಭಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ ಪಡುವವರು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಆನಂದಾದಿ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವವರು; (೧೨) ದ್ವಾದಶ ಪುಂಡ್ರಗಳನ್ನು ಗೋಪಿ ಚಂದನದಿಂದ ಧರಿಸಿ, ಶಂಖ, ಚಕ್ರಾದಿ ಪಂಚ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ವೈಷ್ಣವರನ್ನು ನೋಡಿ ದೂಷಿಸುವವರು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಚರಿತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳದೆ ಹಾಳು ಹರಟೆಗಳನ್ನು ಕೊಚ್ಚುತ್ತಾ ಕೂತಿರುವವರು, ಇಂತಹವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ದೈತ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಗುಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸುವವರು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಯಾವಜ್ಜೀವನವೂ ನೀಚಜನರ ಸೇವೆಯಿಂದಲೇ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವವರು ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತಾಮಸರೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ “ದಂಭೋಮಾನೋ ಮದೋಹಿಂಸಾ ಪಾರುಷ್ಯಂ ಕಪಟಾನ್ಯ ತೇ|| ಜಾಯಂತೆ ತಮಸೋವೃದ್ಧಿ ಕಲಿಸ್ತ ತ್ರಾಧಿದೇವತಾ|| ತಾಮಸಾನ್ನಸ್ಯಭೋಗೇನ ತಾಮಸಾನಾಂಚ ಸಂಗತೆ|| ತಾಮಸೇನ

ಸ್ವಭಾವೇನ ತಮೋವೃದ್ಧಿಃಪ್ರಜಾಯತೆ” ದಂಭ ಅಭಿಮಾನ ಮೊದಲಾದವು ತಮೋಗುಣವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವವು. ಅವುಗಳಿಗಧಿಪತಿಯು ಕಲಿಯು. ತಾಮಸಾನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವುದೂ ತಾಮಸರ ಸಹವಾಸಮಾಡುವುದು ಇವುಗಳಿಂದ ತಮೋಗುಣವು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:- ಕಾಮಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದವು ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಮಾಂಸಾದಿಗಳನ್ನೂ, ದೇವರ ನೈವೇದ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು, ತಾಮಸರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣುವುದು, ತಾಮಸರ ಸಹವಾಸ ಮಾಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲವು ತಮೋಗುಣ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವು. ಈ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವರೆಲ್ಲರೂ ತಾಮಸರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಜ್ಜನರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಚ್ಚಾನ್ಭಕ್ತಿವಿರಕ್ತವಿನಯ ಪು
ರಾಣಶಾಸ್ತ್ರವಣ ಚಿಂತನ
ದಾನಶಮದಮ ಯಜ್ಞಸತ್ಯಾಹಿಂಸ ಭೂತದಯಾ ||
ಧ್ಯಾನ ಭಗವನ್ನಾಮಕೀರ್ತನ
ಮೌನ ಜಪತಪವ್ರತ ಸುತೀರ್ಥ
ಸ್ನಾನ ಮಂತ್ರಸ್ತೋತ್ರವಂದನ ಸಜ್ಜನರ ಗುಣವು || ೧೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ವಿಶದವಾಗಿರುವುದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಭಗವದ್ವಿಷಯಕಚ್ಚಾನ್, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿ, ದೊಡ್ಡವರಲ್ಲಿ ವಿನಯ, ಭಾಗವತಾದಿಪುರಾಣಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಇವುಗಳ ಶ್ರವಣ, ಅವುಗಳ ಮನನ, ದಾನಕೊಡುವುದು, ಶಮ ಅಂದರೆ “ಶಮೋಮನ್ನಿಷ್ಠತಾ ಬುದ್ಧೇಃದಮ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಃ” ಎಂಬ ಭಾಗವತ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧದ ವಾಕ್ಯದಂತೆ, ಭಗವನ್ನಿಷ್ಠವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು, ಶಮವು. ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವೇ ದಮವು. ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಸತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಭೂತದಯೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನ, ಭಗವನ್ನಾಮಕೀರ್ತನೆ, ಇತರ ವಿಷಯವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮೌನ; ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಾದಿ ಮಹಾಮಂತ್ರಗಳ ಜಪ; ತಪಸ್ಸು ಅಂದರೆ, ಭಗವಂತನ ಆನಂದಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುವುದು: ವಿಷ್ಣು ಸಂಬಂಧವಾದ ವ್ರತಗಳನ್ನು ವಿಷ್ಣುಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವುದು; ಉತ್ತಮವಾದ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದು; ಪುರುಷಸೂಕ್ತಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವುದು; ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಾತ್ವಿಕರಾದ ಸಜ್ಜನರ ಸ್ವಭಾವಗುಣಗಳು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಅಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಲದಿಂದಲೆ ಶ್ವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾ ಬದುಕಿರುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಲೇಶಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯಗುಣವನು ಪ್ರ
ವೇಶಗೈಸಿದಕಾರಣದಿ ಗುಣ
ದೋಷಗಳುತೋರುವವು ಸತ್ವಾಸ್ತತ್ವಜೀವರೊಳು ||
ಶ್ವಾಸಭೋಜನ ಪಾನ ಶಯನ ವಿ
ಲಾಸ ಮೈಥುನಗಮನ ಹರ್ಷ
ಕ್ಷೇಶಸ್ವಪ್ನಸುಷುಪ್ತಿ ಚಾಗ್ರತಿಯಹವು ಚೇತನಕೆ || ೧೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಲೇಶಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯ ಗುಣವನು=ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಾಂಶವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣವನ್ನು, ಪ್ರವೇಶಗೈಸಿದ ಕಾರಣ=ಜೀವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ಕಾರಣದಿಂದ, ಸತ್ವಾಸ್ತತ್ವ ಜೀವರೊಳು, ಸಾತ್ವಿಕ ರಾಜಸ ತಾಮಸ ಜೀವರೊಳಿಗೆ, ಗುಣದೋಷಗಳು=ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ಗುಣದೋಷಗಳು, ತೋರುವವು. ಚೇತನಕೆ =ಜೀವರಿಗೆ, ಶ್ವಾಸ=ಶ್ವಾಸ ಬಿಡುವುದು, ಭೋಜನ=ಉಣ್ಣುವುದು, ಪಾನ=ಕುಡಿಯುವುದು; ಶಯನ= ಮಲಗುವುದು; ವಿಲಾಸ=ಭಾರ್ಯಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಏಕಾಂತ ಭಾಷಣಾದಿಗಳನ್ನಾಡುವುದು; ಮೈಥುನ= ಭೋಗಿಸುವುದು; ಗಮನ=ನಡೆಯುವುದು; ಹರ್ಷ=ಸಂತೋಷಪಡುವುದು; ಕ್ಷೇಶ=

ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುವುದು; ಸ್ವಪ್ನ=ಸ್ವಪ್ನ ಕಾಣುವುದು; ಸುಷುಪ್ತಿ=ನಿದ್ರೆಮಾಡುವುದು, ಜಾಗ್ರತಿ=ಎಚ್ಚರವಾಗುವುದು ಮೊದಲಾದವು; ಅಹವು=ಆಗುವವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:-“ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲೇಶದಾನೇನ ಜೀರ್ವ ಶ್ವಸತಿ ಜ್ಯಂಭತೆ”||೪೪|| ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ೨೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅಲ್ಪಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಗುಣದೋಷಗಳು ತೋರುವವು. ಜೀವರು ಶ್ವಾಸ ಬಿಡುವುದು; ಭೋಜನ ಮಾಡುವುದು; ಕುಡಿಯುವುದು; ಮಲಗುವುದು; ಸ್ತ್ರೀಯರೊಂದಿಗೆ ಏಕಾಂತವಾದ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪಗಳು, ಭೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನನುಭವಿಸುವುದು, ನಡೆಯುವುದು, ಹರ್ಷ ಶೋಕಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು, ಸ್ವಪ್ನ ಕಾಣುವುದು, ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವುದು, ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುವುದು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಆಗುವವು. ಇವು ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದರಿಂದ ಜೀವನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕರ್ತನಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವ.

ಅರ್ಥತನ್ನೊಳಗಿರಿಸಿ ಉಳಿದೊಂ
ದರ್ಥ ವಿಭಾಗವಗೈಸಿ ವೃಜಿ
ನಾರ್ದನನು ಪೂರ್ವದಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯವಕೊಟ್ಟಂತೆ ||
ಸ್ವರ್ಧನೀಪಿತ ಕೊಡುವವರ ಸುಖ
ವೃದ್ಧಿಗೋಸುಗ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯು ಕ
ಪರ್ದಿ ಮೊದಲಾದವರೊಳಿದರ್ವರೋಗ್ಯತೆಯನರಿತು || ೨೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅರ್ಥ ತನ್ನೊಳಗಿರಿಸಿ=ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಳಿ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಉಳಿದ ಒಂದರ್ಥ, ವಿಭಾಗವ ಗೈಸಿ= ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ವೃಜಿನಾರ್ದನನು=ಕಷ್ಟವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಪೂರ್ವದಲಿ= ಇದರ ಹಿಂದೆ ೧೧-೧೨ನೆಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವ ಕೊಟ್ಟಂತೆ=ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಯಾವರೀತಿಯಿಂದ ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟಿರುವನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಸ್ವರ್ಧನೀಪಿತ=ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯು, ಕಪರ್ದಿ ಮೊದಲಾದವರೊಳು=ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯು ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೊಳಗೆ, ಅವರ ಸುಖವೃದ್ಧಿಗೋಸುಗ, ಆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಇದ್ದು ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪದಿಂದಿದ್ದು, ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನರಿತು= ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ, ಕೊಡುವ=ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಸಂಧಿಯ ೧೧-೧೨ನೆಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅರ್ಥಾಂಶವನ್ನು ಭಾಗಮಾಡಿ ೫೨, ೪೮, ೨೦, ೧೫, ೧೦ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಾಯು, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅವರೊಳಗಿದ್ದು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ, ಆ ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರಕಾರವೆ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು. ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೫೨ ಭಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ೨೦ ಭಾಗಗಳು, ಇಂದ್ರ ಕಾಮರಿಗೆ ೧೫ ಭಾಗಗಳು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆ ತಾರತಮ್ಯಪ್ರಕಾರ ಅವರವರ ಸಾಧನವಾಗುವವು. ಇದರಂತೆಯೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಆನಂದದಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಮ್ಮಿಯಾಗುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವಾಗ ತೇಜೋವಿಶೇಷದಲ್ಲೂ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲೂ ಹೇಗೆ ದೀಪದಲ್ಲಿ ಒಂದೆ ಬತ್ತಿ ಹಾಕಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಕಾಶವೂ, ೧೦ ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಕಾಶವೂ ಏರ್ಪಡುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಬಲ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವನು. ಅದರಂತೆ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವನು. ಸಾಧನಾನುಸಾರ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಹಲಧರಾನುಜ ಮಾಳ್ವ ಕೃತ್ಯವ
ತಿಳಿಯದಾಹಂಕಾರದಿಂದೆ
ನ್ನಳಿದು ವಿಧಿಯುನಿಷೇಧಪಾತ್ರರು ಇಲ್ಲವೆಂಬುವಗೆ ||
ಫಲಗಳ ದ್ವಯಕೊಡುವ ದೈತ್ಯರ
ಕಲುಷಕರ್ಮವ ಬಿಟ್ಟು ಪುಣ್ಯವ
ಶೆಳೆದು ತನ್ನೊಳಗಿಟ್ಟು ಕ್ರಮದಿಂಕೊಡುವ ಭಕ್ತರಿಗೆ || ೨೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಹಲಧರ=ನೇಗಿಲನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಬಲರಾಮನ, ಅನುಜ= ತಮ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ಮಾಳ್ವ ಕೃತ್ಯವ=ನಮ್ಮೊಳಗಿದ್ದು ಮಾಡುವ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು, ತಿಳಿಯದೆ, ಅಹಂಕಾರದಿಂದ, ಎನ್ನುಳಿದು=ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವಿಧಿಯು=ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ನಿಷೇಧ=ಮಾಡಬಾರದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೂ, ಪಾತ್ರರು=ಅರ್ಹರು, ಇಲ್ಲವೆಂಬುವಿಗೆ, ಫಲಗಳದ್ದಯ=ಎರಡು ವಿಧ ಪಾಪ ಫಲಗಳನ್ನೂ, ಅಂದರೆ, ಭಕ್ತರು ಮಾಡುವ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲ ಒಂದು; ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲ ಒಂದು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಭಾಗ ಪಾಪ ಫಲಗಳನ್ನು, ಅಂತಹವರಿಗೆ ಕೊಡುವ. ದೈತ್ಯರ ಕಲುಷ ಕರ್ಮವ ಬಿಟ್ಟು=ದೈತ್ಯರು ಮಾಡುವ ಪಾಪ ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ದೈತ್ಯರ ಭಾಗಕ್ಕೇ ಬಿಟ್ಟು, ಪುಣ್ಯವ=ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನು, ಶೆಳೆದು, ತನ್ನೊಳಗಿಟ್ಟು, ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕ್ರಮದಿಂ=ಕ್ರಮದಿಂದ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ನಮ್ಮೊಳಗಿದ್ದು ಪುಣ್ಯಪಾಪಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ವಿಧಿನಿಷೇಧ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಾನೇ ಮಾಡುವೆನು; ಪುಣ್ಯ ಮಾಡುವವನೂ ಪಾಪಮಾಡುವವನೂ ನಾನೇ ಯೆಂದು ಹೇಳುವವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಅಂತಹವನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಅವನಿಗೇ ಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತರು ಮಾಡುವ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ಕೊಡುವನು, ದೈತ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ದೈತ್ಯರಲ್ಲೇ ಉಳಿಸಿ, ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನು ತೆಗೆದು ತನ್ನೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಡುವನು.

ತೋಯಜಾಪ್ತನ ಕಿರಣವೃಕ್ಷ
ಭಾಯಿ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಕಮಲದ
ಳಾಯತಾಕ್ಷನು ಸರ್ವರೊಳು ವ್ಯಾಪಿಸಿದಕಾರಣದಿ ||
ಹೇಯ ಸದ್ಗುಣ ಕರ್ಮತೋರ್ಪವು
ನ್ಯಾಯಕೋವಿದರಿಗೆ ನಿರಂತರ
ಶ್ರೀಯರಸೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋತ್ತಮನೆಂದು ಪೇಳುವರು || ೨೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತೋಯಜಾಪ್ತನ=ತೋಯಜ=ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಕಮಲಕ್ಕೆ, ಆಪ್ತ=ಮಿತ್ರನಾದ ಸೂರ್ಯನ, ಕಿರಣ=ಕಿರಣದಿಂದ, ವೃಕ್ಷಭಾಯಾ=ಮರದ ನೆರಳು, ವರ್ತಿಸುವಂತೆ=ಕಂಡು ಬರುವಂತೆ, ಕಮಲದಳಾಯತಾಕ್ಷನು= ಕಮಲದಳಗಳಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸರ್ವರೊಳು, ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಕಾರಣದಿ, ನ್ಯಾಯಕೋವಿದರಿಗೆ= ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವರಿಗೆ, ಹೇಯ=ನೀಚವಾದ, ಅಥವಾ ನಿಂದ್ಯವಾದ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳು, ಸದ್ಗುಣ=ಉತ್ತಮವಾದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳು, ತೋರ್ಪವು=ಕಂಡುಬರುವವು. ನಿರಂತರ=ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ, ಶ್ರೀಯರಸೇ= ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೇ, ಸರ್ವೋತ್ತಮೋತ್ತಮನೆಂದು= ಸರ್ವೋತ್ತಮರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ, ಉತ್ತಮನೆಂದು, ಪೇಳುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮರದ ನೆರಳು ಕಾಣುವಂತೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಜೀವನ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಾದಿ ಕರ್ಮಗಳು ಕಂಡುಬರುವವು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇಂತಹ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ತಮನೆಂದು ಪೇಳುವರು.

ಮೂಲಕಾರಣ ಪ್ರಕೃತಿ ಎನಿಪ ಮ
ಹಾಲಕುಮಿ ಎಲ್ಲರೊಳಗಿದ್ದು ಸು
ಲೀಲೆಗೈಯುತ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳರ್ಪಿಸಲುಪತಿಗೆ ||
ಪಾಲಗಡಲೊಳು ಬಿದ್ದ ಜಲ ಕೀ
ಲಾಲವೆನಿಪುದೆ ಜೀವಕೃತಕ
ಮಾಳಿ ತದ್ಗತು ಶುಭವೆ ಎನಿಪುದು ಎಲ್ಲಕಾಲದಲಿ || ೨೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮೂಲಕಾರಣ ಪ್ರಕೃತಿ=ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತಳಾದ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದು, ಎನಿಪ= ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ, ಮಹಾಲಕುಮಿ=ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, ಎಲ್ಲರೊಳಗಿದ್ದು, ಸುಲೀಲೆಗೈಯುತ=ಪತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ತಾನು ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸತ್ವಾದಿಗುಣಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದೇ ಲೀಲೆ, ಇಂತಹಾ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಪತಿಗೆ=ಪತಿಯಾದ

ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳರ್ಪಿಸಲು, ಜೀವರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಲು, ಪಾಲಗಡಲೊಳು=ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಬಿದ್ದ ಜಲ=ಬಿದ್ದನೀರು, ಕೀಲಾಲವೆನಿಪುದೆ= ನೀರೆಂದು ಎನಿಸುವುದೆ! ಹೇಗೆ ಹಾಲಾಗಿಯೇ ಆಗುವುದೋ ತದ್ವತು=ಅದರಂತೆ, ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲಿ, ಜೀವಕೃತ= ಜೀವರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಕರ್ಮಾಳಿ=ಕರ್ಮಸಮೂಹವು, ಶುಭವೆ ಎನಿಪುದು=ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳೇ ಆಗುವವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತರಾದ, ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಯೆನಿಸುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಇದ್ದು, ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋ ಗುಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ ಅವರವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ಪತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವರು. ಆದರೆ ಜೀವಕೃತ ಪಾಪಕರ್ಮವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪಾಪಲೇಪದಿಂದ ದುಃಖ ಸಂಬಂಧವಾಗುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ:- ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನೀರು ಬಿದ್ದರೆ ಸಮುದ್ರದ ಹಾಲು ಕೆಡುವುದೆ; ಇಲ್ಲ. ನೀರು ಮಾತ್ರ ಹಾಲೇ ಆಗುವುದು. ಗಂಗಾದಿ ಮಹಾನದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಲವಣ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಶೇರಲು ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಶಿಹಿಯಾಗುವುದೆ! ಮಹಾ ನದಿಯ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಉಪ್ಪಾಗುವುದು. ಅದರಂತೆಯೇ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ನೀರೆಲ್ಲವೂ ಹಾಲೇ ಆಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಶೇರಿದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳೂ ಸಹ ಶುಭವೇ ಆಗುವವು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ-

ಜ್ಞಾನಸುಖಬಲಪೂರ್ಣ ವಿಷ್ಣುವಿ
ಗೇನುಮಾಳ್ಳವು ತ್ರಿಗುಣಕಾರ್ಯ ಕೃ
ಶಾನುವಿನ ಕ್ರಿಮಿಕವಿದುಭಕ್ಷಿಪುದುಂಟೆ ಲೋಕದೊಳು ||
ಈ ನಳಿನಜಾಂಡವನು ಬ್ರಹ್ಮೇ
ಶಾನಮುಖ್ಯ ಸುರಾಸುರರ ಕಾ
ಲಾನಲನವೋಲ್ ನುಂಗವವಗೀಪಾಪಗಳ ಭಯವೆ || ೨೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಜ್ಞಾನ ಸುಖ ಬಲಪೂರ್ಣ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ=ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಬಲಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ, ತ್ರಿಗುಣಕಾರ್ಯ=ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಸತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋಗುಣ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಏನು ಮಾಳ್ಳವು! ಲೋಕದೊಳು ಕೃಶಾನುವಿನ= ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕ್ರಿಮಿ ಕವಿದು= ಹುಳುಗಳು ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು, ಭಕ್ಷಿಪುದುಂಟೆ=ತಿನ್ನುವುದುಂಟೆ! ಈ ನಳಿನಜಾಂಡವನು=ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮೇಶಾನ ಮುಖ್ಯ ಸುರಾಸುರರ=ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆ-ಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತು ದೈತ್ಯರನ್ನೂ, ಕಾಲಾನಲನವೋಲ್=ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ, ನುಂಗುವಗೆ= ನುಂಗುವವನಿಗೆ, ಈ ಪಾಶಗಳ ಭಯವೆ!

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಸಂಬಂಧವಾದ ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಕಾರ್ಯಗಳು ಏನು ಮಾಡುವವು! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹುಳುಗಳು ಮುತ್ತಿ ತಿನ್ನುವುದುಂಟೆ! ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತಾವು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವವು. ಅದರಂತೆ ತ್ರಿಗುಣ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಏನು ಮಾಡುವವು! ಕರ್ಮಗಳು ಮಾತ್ರ ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವವು. ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೇ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ ನುಂಗುವ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಈ ಅಲ್ಪವಾದ ಪಾಪಗಳ ಭಯವೂ ಉಂಟೆ! ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪರಮಾತ್ಮನು ಆನಂದಸ್ವರೂಪನೆಂಬುವುದು ಶೃತಿ ಸ್ಮೃತಿ ಸಿದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-

ಮೋದಶಿರ ದಕ್ಷಿಣಪಕ್ಷ ಪ್ರ
ಮೋದ ಉತ್ತರಪಕ್ಷವೆಂದು ಋ
ಗಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳು ಪೇಳುವವು ಆನಂದಮಯಹರಿಗೆ ||
ಮೋದವೈಷಿಕ ಸುಖವಿಶೇಷ ಪ್ರ
ಮೋದಪಾರತ್ರಿಕ ಸುಖಪ್ರದ
ನಾದಕಾರಣದಿಂದ ಮೋದಪ್ರಮೋದವೆನಿಸುವನು || ೨೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಆನಂದಮಯ=ಆನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಗೆ, ಮೋದ= ಸಂತೋಷವು, ಶಿರ=ತಲೆಯು, ದಕ್ಷಿಣಪಕ್ಷ=ರೆಕ್ಕೆಗೆ ಸಮವಾದ ಬಲದ ಭಾಗವು. ಪ್ರಮೋದ=ವಿಶೇಷವಾದ ಆನಂದವು, ಉತ್ತರಪಕ್ಷ=ಎಡದ ಭಾಗವು. ಎಂದು, ಋಗಾದಿ ಶೃತಿಗಳು ಪೇಳುವವು. ಮೋದ=ಮೋದವೆಂದರೆ, ವೈಷಿಕ ಸುಖವಿಶೇಷ=ವಿಷಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸುಖವಿಶೇಷವು. ಪ್ರಮೋದ=ಪ್ರಮೋದವೆಂದರೆ, ಪಾರತ್ರಿಕ ಸುಖ=ಪರಲೋಕದ ಸುಖವು. ಪ್ರದನು=ಇವೆರಡು ವಿಧವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವವನು. ಆದಕಾರಣದಿಂದ ಮೋದಪ್ರಮೋದವೆನಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪರಮಾತ್ಮನು ಆನಂದಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಶೃತಿಸ್ತೃತಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. “ಅಸ್ಯಪ್ರಿಯಮೇವಶಿರಃ! ಮೋದೋದಕ್ಷಿಣಃ ಪಕ್ಷಃ! ಪ್ರಮೋದ ಉತ್ತರ ಪಕ್ಷಃ! ಆನಂದ ಆತ್ಮಾ” ಎಂದು ತೈತ್ತಿರಿಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ ೨೧ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಪ್ರಿಯಮಸ್ಯಶಿರೋ ಮೋದೋ ದಕ್ಷಿಣಃ ಪಕ್ಷ ಉಚ್ಯತೆ ಪ್ರಮೋದ ಉತ್ತರಃ ಪಕ್ಷ ಆತ್ಮಾನಂದ ಇತೀರಿತಃ||೫೨|| ವಸ್ತುವಿಜ್ಞಾನಜಂ ಸೌಖ್ಯಮಾನಂದ ಇತೀಕೀರ್ತಿತಃ! ಮೋದೋವಿಷಯಜಂ ಸೌಖ್ಯಂ ತತ್ರ ವಸ್ತು ವಿಶೇಷತಃ||೫೩|| ಯತ್ಸಾದ್ವಿಶೇಷತಃ ಸೌಖ್ಯಂ ಪ್ರಮೋದಃ ಸ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ! ಉಪಕಾರೇಕೃತೇಯತ್ಯಾತ್ಮನುಖಂ ತತ್ತ್ರಿಯ ಉಚ್ಯತೆ”||೫೪|| ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ; ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವೇ ಶಿರಸ್ಸು, ಮೋದವು ಬಲಭಾಗವು. ಪ್ರಮೋದವು ಎಡಭಾಗವು. ಆನಂದವೇ ಆತ್ಮ. ಆನಂದವೆಂದರೆ, ವಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗುವ ಸುಖವು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಕಲ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಆನಂದಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ಮೋದವೆಂದರೆ ವಿಷಯಭೋಗದಿಂದಾಗುವ ಸುಖವು. ಪ್ರಮೋದವೆಂದರೆ, ಹೊಸ ವಸ್ತು ಲಾಭದಿಂದಾಗುವ ವಿಶೇಷಸುಖವು. ಈ ಸುಖವು ಪರಲೋಕದಲ್ಲೇ ದೊರಕುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾಸಾರ್ಯರು ಪ್ರಮೋದವೆಂದರೆ ಪಾರತ್ರಿಕಸುಖವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯ, ಮೋದ, ಪ್ರಮೋದ, ಮೊದಲಾದವು ಅಂಗಗಳಾಗಿರುವವು. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ, ಮೋದ, ಪ್ರಮೋದ ಮೊದಲಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಮೋದ ಪ್ರಮೋದ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಇರುವುವೆಂಬ ಭಾವ.

ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸುಖ ಹೆಚ್ಚುವುದಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಕೊಡದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಸುಖ ಕಮ್ಮಿಯಾಗುವುದಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಎಂದಿಗಾದರು ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವ
ಸುಂಧರೆಯೊಳಿಪ್ಪಖಿಳ ಜಲದಿಂದ
ಸಿಂಧುವೃದ್ಧಿಯನ್ನೆದುರುವುದೆ ಬಾರದಿರೆಂಬರಿದಹುದೆ ||
ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳಿಲ್ಲದಿಹ ಸ್ವಾ
ನಂದ ಸಂಪೂರ್ಣಸ್ವಭಾವಗೆ
ಬಂದುಮಾಡುವದೇನು ಕರ್ಮಾಕರ್ಮಜನ್ಯಫಲ || ೨೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಎಂದಿಗಾದರೂ, ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ=ಮಳೆಯಿಂದ, ವಸುಂಧರೆಯೊಳು=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಇಪ್ಪ=ಇರುವ, ಅಖಿಳಜಲದಿಂದ=ಸಕಲ ದೇಶದ ನೀರಿನಿಂದ, ಸಿಂಧು=ಸಮುದ್ರವು, ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೆದುರುವುದೆ=ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದೆ! ಬಾರದಿರೆ=ಮಳೆ ನೀರು ಬಂದು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಶೇರದಿದ್ದರೆ, ಬರಿದಹುದೆ=ನೀರು ಇಲ್ಲದೆ ಬತ್ತಿಹೋಗುವುದೆ! ಹಾಗೆಯೇ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳಿಲ್ಲದಿಹ=ಯಾವ ವಿಧವಾದ ದೋಷವಾಗಲಿ, ಕೊರತೆಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ, ಸ್ವಾನಂದಪೂರ್ಣಸ್ವಭಾವಗೆ=ತನ್ನ ಆನಂದದಿಂದಲೆ ಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವ ಸ್ವಭಾವ ಉಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ, ಕರ್ಮಾಕರ್ಮಜನ್ಯಫಲ= ಜೀವರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಾದಿ ಕರ್ಮಫಲಗಳು, ಬಂದು ಮಾಡುವದೇನು! ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲ; ನಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬಂದು ಮಹಾನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರವಾಹಬಂದು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಶೇರಿದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಹೆಚ್ಚುವುದೇ ಆಗಲಿ, ಶೇರದೆಹೋದರೆ ಸಮುದ್ರವು ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಬತ್ತಿ ಹೋಗುವುದೇ ಆಗಲಿ, ಎಂತಿಲ್ಲವೋ, ಅದರಂತೆ, ಆನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಜೀವಕೃತ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಫಲಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಲಾಭನಷ್ಟಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲ! ಇದರಿಂದ ಜೀವರು ತಮ್ಮಸಾಧನಕ್ಕಾಗಿ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೇನೂ ಆಗಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವ.

“ದ್ವಾಸುಪರ್ಣಾಸಯುಜಾ ಸಖಾಯೌ” ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯೋಕ್ತ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ದೇಹವೃಕ್ಷದೊಳೆರಡು ಪಕ್ಷಿಗ
ಳೀಹವೆಂದಿಗು ಬಿಡದೆ ಪರಮ
ಸ್ನೇಹದಿಂದಲಿ ಕರ್ಮಜಫಲಗಳುಂಬ ಜೀವಖಗ ||
ಶ್ರೀಹರಿಯು ತಾ ಸಾರಭೋಕ್ತನು
ದ್ರೋಹಿಸುವ ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯ ಸ
ಮೂಹಕೀವ ವಿಶಿಷ್ಟಪಾಪಕ್ಷೇಶ ಎಲ್ಲರಿಗೆ || ೨೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದೇಹವೃಕ್ಷದೊಳು=ಈ ದೇಹವೆಂಬ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪದೇಹದಲ್ಲಿ) ಎರಡು ಪಕ್ಷಿಗಳು=ಜೀವ ಪರಮಾತ್ಮರೆಂಬ ಎರಡು, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಎಂದಿಗೂ, ಬಿಡದೆ, ಪರಮ ಸ್ನೇಹದಿಂದಲಿ, ಇಹವು=ಇರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ, ಜೀವಖಗ=ಜೀವನೆಂಬ ಪಕ್ಷಿಯು, ಕರ್ಮಜ=ಕರ್ಮಜನ್ಯವಾದ, ಫಲಗಳ, ಉಂಬ=ಭುಂಜಿಸುವನು. (ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳ ಫಲವಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನು) ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತಾ, ಸಾರಭೋಕ್ತನು= ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾರಭೂತವಾದ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು. ದ್ರೋಹಿಸುವ=ತನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವ, ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯಸಮೂಹಕ್ಕೆ=ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ, ಎಲ್ಲರಿಗೆ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾಪಕ್ಷೇಶವ=ಸಮಸ್ತವಾದ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಈವ=ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಜೀವರಸ್ವರೂಪದೇಹದ ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲದೇಹವೆಂಬಿವೆರಡು ವೃಕ್ಷಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವವು. ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಿರುವುದು ಸ್ವರೂಪ ದೇಹವು. ಸ್ಥೂಲದೇಹವು ನಶ್ವರವಾದುದು. ದ್ವಾಸುಪರ್ಣಾ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ ಕಾಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪ ದೇಹವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದಾಸರಾಯರೂ ಸಹ ಎಂದಿಗೂ ಬಿಡದೆ ಎಂಬೆರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಅನಾದಿಕಾಲದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೇ ತೋರಿಸಿರುವರು. ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹೀಗಿದೆ:- ಸ್ವರೂಪ ದೇಹವೆಂಬ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೃದಯ ಕಮಲವೆಂಬ ಗೂಡನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜೀವ ಪರಮಾತ್ಮರೆಂಬ ಎರಡು ಪಕ್ಷಿಗಳಿರುವವು. ಈ ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸ್ಥೂಲದೇಹಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು ಜೀವನೆಂಬ ಪಕ್ಷಿಯು ಮಾತ್ರ ಭುಂಜಿಸುವುದು. ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹೇಗೆ ಒಂದು ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣುಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುವೋ ಹಾಗೆ ಈ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹ ಹೋದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಜೀವನು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನನುಭವಿಸುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಪಕ್ಷಿಯು ಮಾತ್ರ ಈ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವರ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಪುಣ್ಯಫಲದ ಸಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸುವನು. ಎಂದು “ದ್ವಾಸುಪರ್ಣಾಸಯುಜಾ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುವುದು. ಈ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ದ್ವೈತಮತಕ್ಕೆ ಆಧಾರತ್ವೇನ ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜೀವನೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವರೆಂತಲೂ, ಜೀವವಿಲಕ್ಷಣ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂತಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಇದರರ್ಥವನ್ನೇ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೨೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ, “ದೇಹವೃಕ್ಷೇಸಮಾಸೀನೌ ಸಖಾಯೌಪಕ್ಷಿಣೌ ಚಿರಂ||೨೭|| ತಯೋರ್ಮಧ್ಯೇತು ಯೋಜ್ಯಾಯಾಂಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ವಾಧ್ವೇವ ಪಿಪ್ಪಲಂ|| ಇತಿ ಪ್ರಾಹಶ್ರುತಿಸ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಭೋಕ್ತಾಹರಿಸ್ತತ್||”೨೮|| ದೇಹವೆಂಬ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಕಾಲವಾಗಿ ಎರಡು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಉತ್ತಮ ಪಕ್ಷಿಯೋ ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಪಕ್ಷಿ ಎಂದರ್ಥ, ಆ ಪಕ್ಷಿಗೆ ಪಿಪ್ಪಲವೆಂಬ ಕರ್ಮಫಲವು ಬಹು ಸ್ವಾದುವಾಗಿರುವುದು (ಬಹು ರುಚಿಕರವಾಗಿರುವುದು). ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಾರಭೋಕ್ತನೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುವುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇರುವ ಎರಡು ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿಗೆ ಆ ಫಲವು ರುಚಿಕರವಾಗಿದ್ದಿತು ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಷಿಗೆ ರುಚಿಕರವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಬೇರೇ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಜೀವನು ಪಿಪ್ಪಲವೆಂಬ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಂತಾಯಿತು. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:- ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವನೊಂದಿಗೆ ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದು ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಶುಭವನ್ನು ತಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನು ಯೋಗ್ಯರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಮಿಶ್ರಫಲವನ್ನು ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ, ಪಾಪಫಲವನ್ನು ದೈತ್ಯರಿಗೂ ಕೊಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಯು, ಭಕ್ತರಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಸ್ಮ ಮಾಡುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ದ್ಯುಮಣಿಕಿರಣವ ಕಂಡಮಾತ್ರದಿ
ತಿಮಿರ ಓಡುವ ತೆರದಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ರಮಣ ನೋಡಿದಮಾತ್ರದಿಂದಘನಾಶವೈದುವುದು ||

ಕಮಲಸಂಭವ ಮುಖ್ಯ ಎಲ್ಲಾ
ಸುಮನಸರೋಳಿಹ ಪಾಪರಾಶಿಯ
ನಮರಮುಖನಂದದಲಿ ಭಸ್ಮವಮಾಳ್ಳಹರಿತಾನು || ೨೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದ್ಯುಮಣಿಕಿರಣವ=ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣವನ್ನು, ಕಂಡ ಮಾತ್ರದಿ, ತಿಮಿರ ಓಡುವತೆರದಿ=ಕತ್ತಲು ಓಡುವಂತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣನು, ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ, ಅಘನಾಶವೈದುವುದು=ಪಾಪನಾಶವಾಗುವುದು. ಕಮಲ ಸಂಭವ ಮುಖ್ಯ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ, ಎಲ್ಲಾ ಸುಮನಸರೋಳಿ=ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಇಹ=ಇರುವ, ಪಾಪರಾಶಿಯನು, ಅಮರಮುಖನಂದದಲಿ=ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮುಖವೆಂದೆನಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ, ಹರಿ ತಾನು, ಭಸ್ಮವಮಾಳ್ಳ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- 'ತಮಸ್ಸೂರ್ಯಂ ಯಥಾನೈವ ಪಶ್ಯೇತ್ತದ್ವದ್ಧರಿಂನಹಿ ಪಾಪಂ ಕರ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೇತ ದೂರಾದೇವ ವಿನಶ್ಯತಿ|| ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವಭಾಗಾಂಸ್ತು ತೂಲವದ್ಧಹತೇಹರಿಃ||೬೫|| ಕತ್ತಲು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹೇಗೆ ನೋಡದೋ ಹಾಗೇ ಪಾಪಕರ್ಮವು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ದೂರದಿಂದಲೇ ನಾಶಹೊಂದುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿದ್ದು ಮಾಡುವ ಪಾಪಗಳನ್ನು, ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಗ್ನಿಯು ಹಂಚಿಯನ್ನು ಸುಡುವಂತೆ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವನು ಎಂದು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಅದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಿಸಲನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ ಕತ್ತಲು ಹೇಗೆ ನಾಶ ಹೊಂದುವುದೋ, ಹಾಗೆ ಹರಿಯನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಪಾಪವು ನಾಶಹೊಂದುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡುವನು.

ಚತುರಶತಭಾಗದಿ ದಶಾಂಶದೋ
ಳಿತರಜೀವರಿಗೀವ ಲೇಶವ
ದಿತಿಜ ದೇವರ್ಕಳಿಗೇಕೊಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟದುಃಖಸುಖ ||
ಮತಿವಿಹೀನಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಾ
ಹುತಿಯಸುಖ ಮೃತಿದುಃಖವರಯೋ
ಗೃತೆಯನರಿತು ಪಿಪೀಲಮಶಕಾದಿಗಳಿಗೀವಹರಿ || ೨೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಚತುರಶತಭಾಗದಿ=೪೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ದಶಾಂಶದೋಳು= ೧೦ ಭಾಗದೋಳಿಗೆ, ಲೇಶ=ಅಲ್ಪಾಂಶವನ್ನು ಇತರ ಜೀವರಿಗೆ=ಇರುವುದುಗುಂಗಾಡು ಮೊದಲಾದ ಜೀವರಿಗೆ, ಈವ=ಕೊಡುವನು. ದಿತಿಜ=ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ದೇವರ್ಕಳಿಗೆ=ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ವಿಶಿಷ್ಟ ದುಃಖ ಸುಖ=ಅವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಹೆಚ್ಚಾದ ದುಃಖವನ್ನು ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ಹೆಚ್ಚಾದ ಸುಖವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಕೊಡುವ ಹರಿ=ಹರಿಯು, ಮತಿವಿಹೀನ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ=ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದ ಪಶು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ, ಪಿಪೀಲ=ಇರುವುದುಗಳು, ಮಶಕ=ಗುಂಗಾಡಿಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೂ, ಆಹುತಿಯು=ಆಹಾರವನ್ನು, ಸುಖ= ಸೌಖ್ಯವನ್ನು, ಮೃತಿ=ಮರಣವನ್ನು, ದುಃಖ=ದುಖವನ್ನು ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನರಿತು, ಈವ=ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ೪೦೦ ರಲ್ಲಿ ೧೦ ಅಂಶವನ್ನು ಸಕಲ ಜೀವರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಆ ೧೦ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಶುಗಳು ಇರುವುದು ಗುಂಗಾಡು ಮೊದಲಾದ ಅಜ್ಞಾನಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ದೇವದೈತ್ಯರಿಗೆ ಅಧಿಕವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕವಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನನುಭವಿಸುವರು. ಅಲ್ಪಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ಪಶು ಪಕ್ಷಿ ಇರುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಅವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಆಹಾರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೂ ಸುಖ ದುಃಖ ಜನನಮರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು.

(ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣಸಹಿತ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತೇ.)

ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಕಲಿಯೊಂದಿಗೆ ಅಂಧಂತಮಃಪ್ರಾಪ್ತಿಯು, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯು ಆಗುವುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ನಿತ್ಯನಿರಯಾಂಧಾಖ್ಯಕೂಪದಿ
ಭೃತ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪುನರಾ
ವರ್ತಿವರ್ಜಿತ ಲೋಕವೈದುವಕಲಿಯು ದ್ವೇಷದಲಿ ||

ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪ ಚತುರ್ಮುಖ
ತತ್ಪದೇವರ್ಕಳಸಹಿತ ನಿಜ
ಮುಕ್ತಿಯೈದುವ ಹರಿಪದಾಬ್ಜವ ಭಜಿಸಿಭಕುತಿಯಲಿ || ೩೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕಲಿಯು, ದ್ವೇಷದಲಿ=ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಭೃತ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ=ತನ್ನ ಅನುರಾಗದ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ಪುನರಾವರ್ತಿವರ್ಜಿತ=ಹೋದರೆ ಮತ್ತೂ ಹಿಂತಿರುಗದ, ನಿತ್ಯನಿರಯ=ನಿತ್ಯವಾಧ ಅಂಧಂತಮ್ಮಸ್ತೆಂಬ, ಅಂಧಾಖ್ಯಕೂಪದಿ=ಅಂಧಕಾರಮಯವಾದ ಬಾವಿಗಳುಳ್ಳ, ಲೋಕವ= ಲೋಕವನ್ನು, ಐದುವ=ಹೊಂದುವನು. ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪ=ಸತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ, ಚತುರ್ಮುಖ=ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ತತ್ಪದೇವರ್ಕಳಸಹಿತ=ತತ್ಪದೇವರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ಭಕುತಿಯಲಿ ಹರಿಪದಾಬ್ಜವ ಭಜಿಸಿ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದವನ್ನು ಭಜಿಸಿ, ಮುಕ್ತಿಯೈದುವ=ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕಲಿಯು, ತನ್ನ ಅನುರಾಗದಶಂಬರ, ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡಿ, ದ್ವಿಪರಾರ್ಥಾವಸಾನವಾದ ಪ್ರಳಯಾರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಹೋದರೆ ಹಿಂದಿರುಗದ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಅಂಧಂತಮ್ಮಸ್ತನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತಮ್ಮ ಅನುರಾಗದ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಭಕ್ತಿಮಾಡಿ, ಅವನ ಪಾದಾರವಿಂದವನ್ನು ಭಜಿಸಿ, ದ್ವಿಪರಾರ್ಥಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಳಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೊಂದಿಗೆ ವಿರಜಾನದಿಯ ಸ್ನಾನದಿಂದ ಲಿಂಗಶರೀರ ಭಂಗವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಇದರಂತೆ ತಮೋಯೋಗ್ಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅದೇ ದ್ವಿಪರಾರ್ಥಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯೊಂದಿಗೆ ವಾಯುದೇವರ ಗದಾ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಲಿಂಗಭಂಗವಾಗಿ ಪುನರಾವರ್ತಿ ಇಲ್ಲದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯದುಃಖಮಯವಾದ ಅಂಧಂತಮ್ಮಸ್ತನ್ನು ಕಲಿಯೊಂದಿಗೇನೇ ಹೊಂದುವರೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ನಾವು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳೆರಡು ಮರಿಯದೆ
ಮಧುವಿರೋಧಿಯಪಾದಕರ್ಪಿಸು
ಅದಿತಿಮಕ್ಕಳಿಗೀವಪುಣ್ಯವ ಪಾಪದೈತ್ಯರಿಗೆ ||
ಸುದರುಶನಧರಗೀಯದಿರೆ ಬಂ
ದೊದಗಿವೈವರು ಪುಣ್ಯದೈತ್ಯರು
ಅಧಿಪರಿಲ್ಲದವ್ಯಕ್ತಗಳಫಲದಂತೆ ನಿತ್ಯದಲಿ || ೩೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳೆರಡು=ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ಬಿಡುವುದರಿಂದಲೂ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮರಿಯದೇ, ಮಧುವಿರೋಧಿಯ=ಮಧುಸೂದನನ, ಪಾದಕರ್ಪಿಸು. ಅದಿತಿಮಕ್ಕಳಿಗೆ=ಅದಿತಿ ಮಕ್ಕಳಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಪುಣ್ಯವ=ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಈವ=ಕೊಡುವನು. ಪಾಪ= ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಕೊಡುವನು. ಸುದರುಶನಧರಗೆ=ಚಕ್ರಧಾರಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ನಿತ್ಯದಲಿ, ಈಯದಿರೆ= ಅರ್ಪಿಸದಿದ್ದರೆ, ದೈತ್ಯರು, ಬಂದೊದಗಿ=ಪುಣ್ಯ ಮಾಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಶೇರಿ, ಪುಣ್ಯ=ಪುಣ್ಯವನ್ನು, ಅಧಿಪರಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಗಳ ಫಲದಂತೆ=ಯಜಮಾನನಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಗಳ ಫಲಗಳಂತೆ, ಅಂದರೆ ಕಾವಲಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹಣ್ಣನ್ನು ಪರಕೀಯರು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ, ವೈವರು=ಅಪಹರಿಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಿಧಿ ಅಂದರೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿರುವ ಕರ್ಮಗಳು ನಿಷೇಧವೆಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಕರ್ಮಗಳು ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ವಿಧಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಬಿಡುವುದೇ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವು. ನಿಷೇಧವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು; ವಿಧಿಯನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಪಾಪಕರ್ಮವು. ಇಂತಹಾ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೇನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಮರಿಯದೇ ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಪಾಪಗಳನ್ನು ದೈತ್ಯರಿಗೂ ಹಂಚುವನು. ಪುಣ್ಯವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ ನಮಗೆ ಪುಣ್ಯ ಫಲವೆಲ್ಲಿರುವುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಬಾರದು. ಸತ್ತಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಾನ ಮಾಡಿದರೂ, ಅದು ಅಕ್ಷಯವಾಗುವುದು. ನಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇದ್ದರೆ ಕಳ್ಳರ ಭಯವಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕು ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಬಡ್ಡಿಯೊಂದಿಗೆ ನಮಗೆ ದ್ರವ್ಯವು ಶಿಕ್ಷುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಾವು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಾನು ತತ್ಪದೇವರಾದ

ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು ನಮಗೆ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡಿಸುವನು. ನಾವು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸದಿದ್ದರೆ ಕಳ್ಳರಾದ ದೈತ್ಯರು, ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಣವನ್ನು ಕಳ್ಳರು ಕದಿಯುವಂತೆ ಅಪಹರಿಸುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅಯೋಗ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಹಣವು ಮುಣುಗಿಹೋಗುವಂತೆ ಆ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲಾ ದೈತ್ಯರಪಾಲೇ ಆಗುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ತಿಲಜಕಶ್ಮಲತ್ಯಜಿಸಿ ದೀಪವು
ತಿಳಿಯತೈಲವ ಗ್ರಹಿಸಿ ಮಂದಿರ
ದೊಳಗೆವ್ಯಾಪಿಸಿ ಇಷ್ಟಕತ್ತಲೆ ಭಂಗಿಸುವತೆರದಿ ||
ಕಲಿಮೊದಲುಗೊಂಡಖಿಳ ದಾನವ
ಕುಲಜರನುದಿನಮಾಳ್ವ ಪುಣ್ಯಜ
ಫಲವ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಲ್ಲಲೆರಮಿಸುವನು || ೩೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತಿಲಜ=ಎಳ್ಳಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ (ಎಳ್ಳು ಸಂಬಂಧವಾದ) ಕಶ್ಮಲ= ಕಶ್ಮಲವನ್ನು, ದೀಪವು, ತ್ಯಜಿಸಿ=ಬಿಟ್ಟು, ತಿಳಿಯ ತೈಲವ=ತಿಳಿಯಾದ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿ=ಎಳೆದುಕೊಂಡು, ಮಂದಿರದೊಳಗೆ= ಮನೆಯೊಳಗೆ, ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಇಷ್ಟ=ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ, ಕತ್ತಲೆ=ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು, ಭಂಗಿಸುವ ತೆರದಿ=ಪರಿಹಾರಮಾಡುವಂತೆ, ಕಲಿ ಮೊದಲುಗೊಂಡು, ಅಖಿಳದಾನವ ಕುಲಜರು=ದೈತ್ಯರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರೆಲ್ಲರೂ, ಅನುದಿನಮಾಳ್ವ= ಪ್ರತಿದಿನವದಲ್ಲೂ ಮಾಡುವ, ಪುಣ್ಯಫಲವ=ಪುಣ್ಯಸಂಬಂಧವಾದ ಫಲವನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯರಿಗೆ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಕೊಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಲೆ=ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ರಮಿಸುವನು=ಆನಂದಪಡುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪ್ರಣತೆಯಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ದೀಪವಿಟ್ಟರೆ ಆ ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗತಿ ಮೊದಲಾದ ಕಲ್ಮಷವನ್ನು ಆ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ತಿಳಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿ, ತಾನು ಮನೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯಕುಲದವರು ಮಾಡುವ ಪಾಪರೂಪ ಕಶ್ಮಲವನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ತಿಳಿಯಣ್ಣೆಯಂತಿರುವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿ ಮನೆಗಳಂತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ, ಅವರುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಸಮವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ತಾನು ಅಲ್ಲಲೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಭಾವ.

ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿದರೂ, ಶುದ್ಧನೇ ಆಗಿರುವನೋ, ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು, ದೇವತೆಗಳು ತನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡಿ ತಾನು ಶುದ್ಧನೇ ಆಗಿರುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಈರ್ಧಲೆಯುನಿತ್ಯದಲಿ ಮೇಧ್ಯಾ
ಮೇಧ್ಯವಸ್ತುಗಳುಂಡು ಲೋಕದಿ
ಶುದ್ಧಶುಚಿಯೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬನು ವೇದಸ್ಮೃತಿಗಳೊಳು ||
ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಬುಧರು
ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದರ್ಪಿಸಿದಕರ್ಮ ನಿ
ಷಿದ್ಧವಾದರು ಸರಿಯೆ ಕೈಕೊಂಡುದ್ಧರಿಸುತಿಪ್ಪ || ೩೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಈರ್ಧಲೆಯು=ಎರಡು ತಲೆಯುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯು, ನಿತ್ಯದಲಿ, ಮೇಧ್ಯಮೇಧ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ= ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು, ಉಂಡು=ಭಕ್ಷಿಸಿ, ಲೋಕದಿ=ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ವೇದಸ್ಮೃತಿಗಳೊಳು= ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಶುದ್ಧ ಶುಚಿಯೆಂದು, ಅನಿಸಿಕೊಂಬನು. ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ವಿಬುಧರು=ದೇವತೆಗಳು, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದ, ಕರ್ಮ= ಕರ್ಮವು, ನಿಷಿದ್ಧವಾದರೂ, ಸರಿಯೆ, ಕೈಕೊಂಡು=ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಉದ್ಧರಿಸುತಿಪ್ಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಅಗ್ನಿಯು ಎರಡು ತಲೆಯುಳ್ಳವನೆಂದು “ಚತ್ವಾರಿ ಶೃಂಗಾತ್ರಯೋಸ್ಯಪಾದಾ ದ್ವೇಶೀರ್ಷೆ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ೪ ಕೋಡುಗಳು, ಮೂರು ಪಾದಗಳು, ಎರಡು ತಲೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ದಾಸರಾಯರು ಈರ್ಧಲೆಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂತಹಾ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು, ಮತ್ತು ಶವದೇಹವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು.

ಆದರೂ ಅಗ್ನಿಯು ನಿತ್ಯಶುದ್ಧನೆಂದು, ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲೂ, ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು. ಅದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವು ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮಗಳೆಂದು ಯೋಚಿಸದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವರನ್ನುದ್ಧರಿಸುವನು. ಆ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತಾನು ಭಸ್ಮ ಮಾಡುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾಪಸಂಬಂಧದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೋಷಿಯೆಂದೆನಿಸದೆ ನಿತ್ಯಾನಂದಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು.

ಒಡಯರಿದ್ಧ ವನಸ್ಥಫಲಗಳ
ಬಡಿದುತಿಂಬುವರುಂಟೆ ಕಂಡರೆ
ಹೊಡೆದುಬಿಸಡುವರೆಂಬ ಭಯದಿಂನೋಡಲಂಬುವರು ||
ಬಿಡದೆಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ಮನೆ
ಮಡದಿಮಕ್ಕಳುಬಂಧುಗಳು ಕಾ
ರೊಡಲನಾಳಳು ಎಂದಮಾತ್ರದಿ ಓಡುವವು ದುರಿತ || ೩೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಒಡಯರಿದ್ಧ=ಯಜಮಾನನಿಂದ ಪಾಲಿತವಾದ, ವನಸ್ಥ= ವನದಲ್ಲಿರುವ, ಫಲಗಳ ಬಡಿದುತಿಂಬುವರುಂಟೆ! ಕಂಡರೆ ಹೊಡೆದುಬಿಸಡುವರು ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ನೋಡಲಂಬುವರು. ಬಿಡದೆಮಾಡುವಕರ್ಮಗಳು=ನಾವು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು, ಮನೆ ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳು ಬಂಧುಗಳು ಇವರೆಲ್ಲರು, ಕಾರೊಡಲನ=ಜಗದುದರನ, ಆಳುಗಳು=ಭೃತ್ಯರು, ಎಂದ ಮಾತ್ರದಿ, ದುರಿತ=ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವು ಓಡುವವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವನರಕ್ಷಕನೊಬ್ಬನು ವನವನ್ನು ಕಾದಿದ್ದರೆ, ಜನರು ಆ ವನವನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲೂ ಸಹ ಅಂಬುವರು. ಕಂಡರೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೊಡೆಯುವರೆಂದು ಹೆದರಿ ದೂರವಾಗಿ ಹೋಗುವರು. ಅದರಂತೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ನಮ್ಮ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಭೃತ್ಯರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಭೂತವಾದ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಓಡಿಹೋಗುವವು.

ಜ್ಞಾನಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದೇ
ನೇನುಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ಲ
ಕ್ಷ್ಮೀನಿವಾಸನಿಗರ್ಪಿಸುತಲಿರು ಕಾಲಕಾಲದಲಿ ||
ಪ್ರಾಣಪತಿ ಕೈಕೊಂಡು ನಾನಾ
ಯೋನಿಯೈದಿಸನೊಮ್ಮೆ ಕೊಡದಿರೆ
ದಾನವರು ಕಳೆದೊಯ್ದರೆಲ್ಲಾ ಪುಣ್ಯರಾಶಿಗಳ || ೩೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಜ್ಞಾನಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ=ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಏನೇನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು= ಯಾವ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವೆವೋ ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಕಾಲಕಾಲದಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿವಾಸನಿಗೆ=ಶ್ರೀನಿವಾಸನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತಲಿರು. ಪ್ರಾಣಪತಿ= ಪ್ರಾಣೇಶನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಕೈಕೊಂಡು=ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನಾನಾ ಯೋನಿ=ಅನೇಕ ವಿಧ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಐದಿಸನು= ಹೊಂದದಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಒಮ್ಮೆ ಕೊಡದಿರೆ=ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯರಾಶಿಗಳ ದಾನವರು ಶೆಳೆದೊಯ್ದರು=ದೈತ್ಯರು ಅಪಹರಿಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಕೈಕಾಲು ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸುತಲಿರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಮಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯರಾಶಿಗಳನ್ನು ದೈತ್ಯರು ಅಪಹರಿಸುವರು.

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನಾದರೂ ಅಹಂ ಮಮತಾ ಬಿಡದವನು ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತ್ಯರ್ಥವ ತಿಳಿದಹಂ
ಮತಿವಿಶಿಷ್ಟನು ಕರ್ಮಮಾಡಲು
ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸನವ ಪಾಪಗಳಕೊಡುತಿಪ್ಪ ನಿತ್ಯದಲಿ ||
ಚತುರದಶಭುವನಾಧಿಪತಿ ಕ್ರತು
ಕೃತಕೃತಜ್ಞನಿಯಾಮಕನುಎನೆ
ಮತಿಭ್ರಂಶಪ್ರಮಾದಸಂಕಟ ದೋಷವವಗಿಲ್ಲ || ೩೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರುತಿಯು=ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು, ಸ್ಮೃತ್ಯರ್ಥವ=ಪುರಾಣ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು, ತಿಳಿದು, ಅಹಂಮತಿವಿಶಿಷ್ಟನು=ನಾನು ನನ್ನದು ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು, ಕರ್ಮಮಾಡಲು=ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸನು=ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸನು, ನಿತ್ಯದಲಿ, ಪಾಪಗಳ=ಸಜ್ಜನರು ಮಾಡಿರುವ ಪಾಪಗಳನ್ನು, ಕೊಡುತಿಪ್ಪ= ಇವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವನು. ಚತುರದಶಭುವನಾಧಿಪತಿ=ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾದ, ಕ್ರತು= ಯಜ್ಞನಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಕೃತ=ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸತ್ಕರ್ಮ ಉಳ್ಳ ಪುರುಷನಿಗೂ, ಕೃತಜ್ಞ=ಈ ಪುರುಷನಿಂದ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟನೆಂದು ತಿಳಿದವನಿಗೂ, ನಿಯಾಮಕನು=ಪ್ರೇರಕನು, ಎನೆ=ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದರೆ, ಮತಿ ಭ್ರಂಶ=ಬುದ್ಧಿ ಕೆಡುವುದು, ಪ್ರಮಾದ=ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವುದು, ಸಂಕಟ=ತಜ್ಞನಾದ ದುಃಖಗಳು, ದೋಷವು=ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳು ಅವಗಿಲ್ಲ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರುತಿಗಳು, ಸ್ಮೃತಿಗಳು, ಇವುಗಳರ್ಥವನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿದು ಪರಕೀಯರಿಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾದರೂ, ತಾನು ತನ್ನದು ಎಂಬಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಡದಿರುವವನು ಯಾವ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸತ್ಕರ್ಮಗಳೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಫಲವಿಲ್ಲ ಮತ್ತೂ ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈತನಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಡುವನು. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಧೊರೆಯಾದ, ಯಜ್ಞನಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವವರೂ ಮಾಡಿಸುವವರೂ ಇವರೆಲ್ಲರಲ್ಲೂ ನಿಂತು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಸಂಕಟವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃತಕೃತಜ್ಞ ಎಂಬೆರಡು ಪದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ:- ಕೃತ ಅಂದರೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಎಂದರ್ಥ. ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಮಾಡುವವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇಂತಹಾ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಮಾಡುವನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವನೆ ಕೃತಜ್ಞನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟಬೇಕಾದರೂ ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಆಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ವಾರಿಜಾಸನ ಮುಖ್ಯರಾಜ್ಞಾ
ಧಾರಕರು ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರ ರ
ಮಾರಮಣನೆಂದರಿದು ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಠಕರ್ಮಫಲ ||
ಸಾರಭೋಕ್ತನಿಗರ್ಪಿಸಲು ಸ್ವೀ
ಕಾರಮಾಡುವ ಪಾಪಫಲ ಕು
ಬೇರನಾಮಕ ದೈತ್ಯರಿಗೆಕೊಟ್ಟವರ ನೋಯಿಸುವ || ೩೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ವಾರಿಜಾಸನಮುಖ್ಯರು=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದವರು, ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರು=ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವವರು. ರಮಾರಮಣನು=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನು ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನು; ಎಂದರಿತು=ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಠ ಕರ್ಮಫಲ=ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು ಸಾರಭೋಕ್ತನಿಗೆ=ಫಲಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಭಂಜಿಸುವ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ, ಅರ್ಪಿಸಲು, ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡುವನು. ಕುಬೇರನಾಮಕ=ಕುಬೇರನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಪಾಪಫಲ=ಪಾಪಫಲಗಳನ್ನು, ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಅವರನೋಯಿಸುವನು= ದುಃಖಪಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವರು. ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾವು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸಿದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪುಣ್ಯಫಲದ ಸಾರವನ್ನು ತಾನುಂಡು ತನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದವರಿಗೆ ಇಮ್ಮಡಿ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟು ಸುಖಪಡಿಸುವನು. ಕುಬೇರನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಪಾಪಫಲವನ್ನು ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ದುಃಖ ಪಡಿಸುವನು.

ಕುಬೇರನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರೆಂದು ಪೂರ್ವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆ ಹೆಸರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂತೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಪದಗಳನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರವಾಗಿ ನಿರ್ವಚನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೂರದೈತ್ಯರೊಳಿದ್ದು ತಾನೆ
ಪ್ರೇರಿಸುವ ಕಾರಣದಿ ಹರಿಗೆ ಕು
ಬೇರನೆಂಬೋರು ಎಲ್ಲರೊಳು ನಿರ್ಗತಗತಿಗಿರುತ ||
ಸೂರಿಗಮ್ಯಗೆ ಸೂರ್ಯನೆಂಬರು
ದೂರಶೋಕಗೆ ಶುಕ್ಲಲಿಂಗಶ
ರೀರವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣದಲಿ ಅಕಾಯನೆನಿಸುವನು || ೩೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕೂರದೈತ್ಯರೊಳಿದ್ದು,ತಾನೆ=ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಹರಿಗೆ ಕುಬೇರನೆಂಬುವರು= ಕುಬೇರನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಎಲ್ಲರೊಳು ನಿರ್ಗತಗತಿಗೆ=ನಿ=ನಿತರಾಂ= ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ (ಚೆನ್ನಾಗಿ) ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ನಿರುತ=ನಿರುತ ಎಂದು ಹರಿಗೆ ಹೆಸರು. ಸೂರಿಗಮ್ಯಗೆ=ಸೂರಿ= ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದಗಮ್ಯಗೆ=ಪಡೆಯಲ್ಪಡುವ ಸ್ಥಾನಉಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ಸ್ವರೂಪ ಉಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನೆಂಬರು=ಸೂರ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿರುವುದು. ದೂರಶೋಕಗೆ=ಶೋಕದೂರನಿಗೆ ಅಂದರೆ ಶೋಕವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕಾಣದವನೆಂದರ್ಥ. ಆದಕಾರಣ ಶುಕ್ಲ=ಶುಕ್ಲನೆಂಬುವರು. ಲಿಂಗಶರೀರವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣದಲಿ, ಅಕಾಯನು=ಶರೀರವಿಲ್ಲದವನೆನಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕೂರನಾದ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿದ್ದು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಿಸುವುದರಿಂದ “ಕುಮತೇರೀರಣಾತ್ ಕುಬೇರಃ” ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಿಂದ ಹರಿಗೆ ಕುಬೇರನೆಂದು ಹೆಸರು. “ಸೂರಿಗಮ್ಯತ್ಪಾತ್ಸೂರ್ಯಃ” ಜ್ಞಾನಿಗಮ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು. “ಶುಕ್ಲಂತಜ್ಞೋಕರಾಹಿತಾತ್” ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಶೋಕರಹಿತನಾದುದರಿಂದ ಶುಕ್ಲನೆಂದು ಹೆಸರು. “ಅಕಾಯೋ ಲಿಂಗವರ್ಜನಾತ್” ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಲಿಂಗಶರೀರವಿಲ್ಲದಕಾರಣ ಅಕಾಯನೆನ್ನುವರು. ಈಶಾವಾಸ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ದಾಸಾರ್ಯರು ಈ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಹರಿನಾಮಸ್ಮರಣೆಗಿಂತಲೂ ಬೇರೇ ಸಾಧನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪೇಳಲೊಶವಲ್ಲದ ಮಹಾಪಾ
ಪಾಳಿಗಳನೊಂದೇಕ್ಷಣದಿ ನಿ
ಮೂಲಗೈಸಲುಬೇಕು ಎಂಬವಗೊಂದೆ ಹರಿನಾಮ ||
ನಾಲಿಗೆಯೊಳುಳ್ಳವಗೆ ಪರಮ ಕೃ
ಪಾಳು ಕೃಷ್ಣನು ಕೈವಿಡಿದು ತ
ನ್ನಾಲಯದೊಳಿಟ್ಟನುದಿನದಲಾನಂದಬಡಿಸುವನು || ೩೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಪೇಳಲೊಶವಲ್ಲದ=ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ, ಮಹಾ ಪಾಪಾಳಿಗಳ=ಮಹಾಪಾಪಪಂಗಡಿಗಳನ್ನು (ಸಂಘಗಳನ್ನು) ಒಂದೇಕ್ಷಣದಿ, ನಿಮೂಲಗೈಸಲು ಬೇಕು=ಬೇರಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂಬುವಗೆ=ಎಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಹರಿನಾಮ ಒಂದೇ (ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವು) ನಾಲಿಗೆಯೊಳುಳ್ಳವಗೆ=ಈ ಹರಿನಾಮವು ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವವನಿಗೆ ಅಂದರೆ ಹರಿನಾಮಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಪರಮಕೃಪಾಳು= ಪರಮದಯಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ಕೈವಿಡಿದು, ತನ್ನಾಲಯದೊಳು=ವೈಕುಂಠದೊಳಗೆ ಇಟ್ಟು ಅನುದಿನ=ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಆನಂದಪಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಇವನು ಎಷ್ಟು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಲೂ ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಷ್ಟು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳೂ ಭಸ್ಮವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಭಗವನ್ನಾಮವನ್ನು ಬಾಯಿಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ, ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವವು. ಭಾಗವತ ಷಷ್ಠ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ (೨ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ೯ನೇ ಶ್ಲೋಕ) “ಸ್ತೇನಃಸುರಾಪೋಮಿತ್ರಧ್ರುಕ್ ಬ್ರಹ್ಮಹಾಗುರುತಲ್ಲಗಃ|| ಸ್ತ್ರೀರಾಜಪಿತೃಗೋಹಂತಾ ಯೇ ಚ ಪಾತಕಿನೋ ಪರೇ|| ಸರ್ವೇಷಾಮಪ್ಯಘವತಾಮಿದಮೇವ ಸುನಿಷ್ಕೃತಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಪಂಚ ಮಹಾಪಾತಕಗಳು,

ಇನ್ನೂ ಇತರವಾದ ಪಿತೃಹತ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳಿಗೂ ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಯೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವನು ಸರ್ವದಾ ಭಗವನ್ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೋ ಅವನನ್ನು ಕೃಪಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಕೈ ಪಿಡಿದು ತನ್ನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಸರ್ವದಾ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ರೋಗಿಯೌಷಧಪಥ್ಯದಿಂದ ನಿ
ರೋಗಿಯೆನಿಸುವತೆರದಿ ಶ್ರೀಮ
ದ್ಭಾಗವತ ಸುಶ್ರವಣಗೈದು ಭವಾಖ್ಯರೋಗವನು ||
ನೀಗಿ ಶಬ್ದಾದ್ಯಖಿಳವಿಷಯ ನಿ
ಯೋಗಿಸು ದಶೇಂದ್ರಿಯವನಿಲನೊಳು
ಶ್ರೀಗುರು ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲ ಪ್ರೀತನಾಗುವನು || ೪೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ರೋಗಿ=ರೋಗಿಯು, ಔಷಧಪಥ್ಯದಿಂದ ನಿರೋಗಿಯೆನಿಸುವ ತೆರದಿ=ಅರೋಗ್ಯವಂತನೆಂದೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವತೆರದಿ, ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ=ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ=ವನ್ನು, ಸುಶ್ರವಣಗೈದು=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶ್ರವಣಮಾಡಿ, ಭವಾಖ್ಯ ರೋಗವನು= ಸಂಸಾರವೆಂಬ ರೋಗವನ್ನು ನೀಗಿ=ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಶಬ್ದಾದ್ಯಖಿಳಶಬ್ದಸ್ವರ್ಶ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲವಾದ, ದಶೇಂದ್ರಿಯ=ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ, ವಿಷಯ=ವಿಷಯಗಳನ್ನು, ಅನಿಲನೊಳು=ಶ್ರೀಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿ, ನಿಯೋಗಿಸು=ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರೇ ನನ್ನೊಳಗಿದ್ದು ಮಾಡಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸು. ಶ್ರೀಗುರು=ಸರ್ವಜಗದ್ಗುರುವಾದ, ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲನು, ಪ್ರೀತನಾಗುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ರೋಗದಿಂದ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವವನು ಹೇಗೆ ಔಷಧ ಪಥ್ಯದಿಂದ ರೋಗವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ, ಹಾಗೆ ಸಂಸಾರರೋಗವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಔಷಧವು ಭಾಗವತ ಶ್ರವಣ. ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸಂಸಾರ ರೋಗವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಿಷಯೇಭೂತವಾದ ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಶಾದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕೈ ಕಾಲು ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸಲು ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲನು ಸುಪ್ರೀತನಾಗುವನು.

ಕ್ರೀಡಾವಿಲಾಸ ಸಂಧಿ ಎಂಬ ೧೮ನೆಯ ಸಂಧಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಮುಗಿದುದು

|| ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||